

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXV рік видання. № 248, лютий, 2015

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
М. Шевченка

Ваш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Сторінки 120-річної румунської шевченкіани*
- ❖ *Перейдення глибин*
- ❖ *Михайло Ломацький:
«Заворожений світ» –
«написаний кров'ю і серцем»*
- ❖ *«Небесна сотня» – антологія майданівських віршів або «релігія нашої свободи»*
- ❖ *Образ козака-українця в румунській історичній літературі*
- ❖ *Книга про кобилянськознавців – «20 есеїв про Ольгу Кобилянську»*
- ❖ *Мотив подорожі – від стародавньої української літератури до постмодернізму*
- ❖ *Із осінніх відблисків (Поезії)*
- ❖ *По кому забовкав дзвін
(Можливі уривки з недописаного роману)*
- ❖ *Спогади з давніх доріг (Із циклу Промахи)*
- ❖ *Материнське серце*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Іван РЕБОШАПКА

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

XI. Урізноманітнення рецептивних підходів.

3. Вирізнення складових мистецької сутності феномена Шевченка: романтизм поета

Одним із наріжних «пробних каменів» в румунській шевченкіані був і, як буде видно далі, є інший її напрям наукових осмислень, а саме – **виявлення романтизму Шевченка**. Про це, вповні суголосно з материковим шевченкознавством, вперше в Румунії йшлося 1961 р. у передмові мовника-русиста Бухарестського університету Катерини Фодор до тома румунських перекладів прозових творів Шевченка, в якій романтизм Шевченка представлено за усталеною і загальнопринятною, офіційною літературознавчою схемою – тільки як одну із складових його художньої сутності, романтичну складову, властиву лише ранній творчості Шевченка, складова, – підкреслювала Катерина Фодор, – що «набула вершин революційного романтизму у знаменитій героїчно-романтичній поемі «Гайдамаки», яка (згідно з О. Корнійчуком) позначає одночасно і відокремлення Шевченка від романтизму»¹. Детальніше, за цією ж схемою романтизм Шевченка представлено вдруге в румунській шевченкіані літературознавцем-русистом Бухарестського університету Татяною Ніколеску в статті *Шевченко: національний бард України*, написаній 1964 р. з нагоди 150-річчя від дня народження поета: «Створюючи романи і балади, задушевні пісні і поеми, – відзначала авторка, – Шевченко на початку своєї літературної діяльності використовував романтичні трафарети-шаблони (рум. *tipare*), блискуче й остаточно оформлені декабристами, а особливо Пушкіним (*Катерина, До Основ'яненка, Тополя* і ін.). Але невдовзі (згідно з одними істориками літератури, уже в *Катерині*, а згідно з іншими – в *Гайдамаках*) починається рішуча еволюція Шевченка до реалізму, не без впливу загального літературного руху в Росії 1840-х років, творчості Гоголя – у першу чергу. Становлення реалізму в творчості письменника і, фактично, в тогочасній українській літературі, здійснюється такими його творами, як *Сова, Сон, Єретик*, новелами і повістями у віршах (*Варнак, Княгиня, Наймичка, Сліпий*), як і російськомовними прозовими творами *Художник, Музикант, Несчастный, Близнець* і ін»².

У порівнянні з усталеним в українському радянському літературознавстві минулого століття поглядом про романтичну складову Тараса Шевченка, вповні сприйнятому румунською шевченкіаною, як це видно із статей вищезгаданих дослідниць, складову, наявну тільки в його творчості раннього періоду, після якого, як уважала тоді більшість літературознавців, він включається у критичний реалізм, Стеліан Груя-Яцентюк, викладач української літератури факультету слов'янських мов Бухарестського університету (поряд з яким в університеті діяли факультет романських мов та факультет германських й інших мов, які згодом злились у факультет іноземних мов, окремо

від них діяв тоді й зараз діє факультет румунської словесності) здійснив перший «крок» до правдоподібнішого осмислення романтизму Шевченка: 14 березня 1973 р. (у період, коли в Румунії літературознавці вже відмовилися були від соцреалізму, чимраз місткіше спринймаючи, взаміну дотодішнього радянського літературознавчого «інструментарія», західні інтерпретаційні підходи) захистив здійснену під науковим керівництвом професора-румуніста і полоніста-літературознавця кафедри слов'янських мов Іона Константіна Кіцімії докторську дисертацію, яка вже своїм заголовком виражала її спрямованість на чіткіше виявлення визначальної Шевченкової риси – романтизму, більше того – спрямована навіть на тотальну його приналежність до цієї літературної течії: *Taras Șevcenko – poet romantic (Тарас Шевченко – поет-романтик)*, що декому з дотодішніх випускників-русистів радянських вузів, згодом викладачів бухарестського факультету слов'янських мов, здалося гей шокуючим.

Новий підхід в інтерпретації Шевченка Стеліаном Груєю, випускником Київського університету, згодом викладачем української літератури Бухарестського університету, добре обізнаним, можна допустити, з усіма, якщо не з більшістю шевченкознавчих інтерпретаційних підходів, постав, безперечно, як підсумований ним висновок багатьох материкових й іноземних думок про художню сутність Шевченка, виражених різними авторами, паралельно з проголошеною вищезгаданою схемою. Так, наприклад, київський вузівський професор П.К. Волинський у своїй праці з 1963 р. *Український романтизм у зв'язку з розвитком романтизму в слов'янських літературах* відзначав той факт, що романтичний струмінь раннього Шевченка не зникає в його пізніших реалістичних творах, а стає активним чинником розвитку нового методу (*Сон («У всякого своя воля»), Сліпий, Неофіти*) і ін. А провідний український поет і добрий знавець Тараса Шевченка Максим Рильський у своїй російськомовній праці *Шевченко – поет-новатор*, надрукованій 1964 р. у Москві (отож, на користь російськомовних літературознавців!) в книзі «Шевченко и мировая культура», слушно відзначав, що загальнопоширюваний материковий підхід до інтерпретації Шевченка, перейнятий і румунськими авторами-русистами статей про Шевченка, це – лише схема, бо вже в ранніх романтичних баладах і поемах Шевченка є елементи реалізму, а в пізніших реалістичних творах є романтично забарвлені образи і картини, тобто для Шевченка-письменника на різних етапах його розвитку характерною була своєрідність у поєднанні реалізму і романтизму.

(Продовження на 4 стор.)

СТОРИНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

(Продовження з 3 стор.)

Стосовно реалістичних рис творчості Шевченка доречними і вирішальними у виясненні питання про їхню наявність у сутності Шевченка-романтика здаються зауваження професора Ієремії Айзенштока, вміщені в його передмові *Українські поети-романтики* до упорядкованого Б.А.Деркачем і С.А.Крижанівським збірника «Українські поети-романтики 20-40-х років XIX ст.» (Вид-во художньої літератури «Дніпро», К., 1968), збірник, який знаходився в бібліотеці бухарестського факультету і його викладач української літератури Стеліан Груя мав був би знати, але якого, як і автора передмови він ніде не згадує.

В контексті думок на дану тему корисним буде зацітувати положення Айзенштока, які, здається, не були враховані літературознавством: «Романтизм, – писав Айзеншток, – знищивши ієрархію жанрів, відмовившись мислити непроникними одна в одну естетичними категоріями «високого», «низького», «трагічного», «комічного» і т.д., установивши вільні взаємини між зображуваним предметом, формою зображення і авторською оцінкою, в процесі свого розвитку створив передумови для реалістичного бачення і розуміння дійсності. Проте романтичне зображення речей і явищ основане на тому, що *кожна річ, кожне явище можуть бути очищені, звеличені суб'єктивним переживанням людини, – це лише шлях до реалізму, але не сам реалізм* (підкр. н. – *I.P.*), для якого дійсність взагалі не потребує «звеличення», для якого є цінним самий акт проникнення художника в об'єктивні зв'язки речей». Це надто тонке відмічення Айзенштоком наявності так званих реалістичних елементів у романтичному одухотвореному відображенні дійсності, сформульоване у філософсько-естетичному «ключі», може, незбагненим виявилось для літературознавців. Набагато простіше, а інколи недоказаними виглядають сформульовані колоквіальною мовою відзначення, наприклад, Є.Кирилюка про «поєднання реалістичної основи (?) з елементами романтики» в творчості Шевченка, про розкриття образів гайдамаків (Івана Гонти, Максима Залізняка, сліпого Кобзаря Волоха, Оксани) «за принципом поєднання романтичних і реалістичних рис», про те, що «образ Яреми, як і образ народу в цілому, є романтичним», в зображенні яких є «багато незвичайного, піднесеного до афектації, гіперболічного», але особливість Шевченкового романтизму полягає в тому, що «при всіх своїх рисах, герої поета взяті з реального середовища, і тому мають чимало реалістичних рис, елементів»³. Цим складним навіть і для Кирилюка питанням Стеліан Груя не «ламав» собі голову.

Кінцевий висновок Айзенштока вповні співзвучний з думками Волинського та Рильського: «...Тарас Шевченко, який почав свій літературний шлях як романтик, не позбувся романтичного ставлення до речей і явищ аж до останніх написаних ним рядків». Цьому поглядові відповідає думка Груї, який однак на Айзенштока не посилається. На питання, як саме постала в Груї ця інтуїція, тільки покійник, можливо, міг був би відповісти.

У своїй дисертації, як випливає з її 34-сторінкового *Резюме*⁴, Стеліан Груя ґрунтується на платформі київської школи романтиків (М.Костомаров; П.Куліш; *Книги буття українського*

народу, на які вплинули, – вважає він, – *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego* Міцкевича), «до яких, – підкреслює автор, – після виходу свого *Кобзаря* 1840 р. Шевченко «примкнув беззастережно», ґрунтується Груя також на шевченкознавчих працях Альфреда Енсена (1916), В.Щурата, І.Франка, В.Багрія (1911), О.Білецького, М.Шагінян (1946), Л.Хінкулова, М.Возняка, А.Рославського-Петровського, А.Шамрая, Є.Кирилюка (1960), П.Приходька, П.Волинського й інших, на дуже корисному виданні «Матеріали для вивчення української літератури» (т.2) та навіть на *Історії української літератури* ще з 1954 р. (!). «У процесі розробки дисертації, – зізнається профформа Груя узвичаєним протоколярно-приличним стилем (*Резюме* дисертації, стор. 9), – у більшості випадків я орієнтувався за студіями і статтями, присвяченими українському поетові румунськими письменниками К.Доброджану-Геря, М.Садовяну, Барбу Лезеряну, Е.Камілар, В.Тулбуре та Іон Горя. Також взяті були до уваги цікаві розвідки про творчість Тараса Шевченка професорів І.К.Кіцімії, М.Новикова, Катерини Фодор, старшого викладача Магдаліни Ласло» (авторитетну Татяну Ніколеску чомусь не згадано). В якій мірі могло було б допомогти написане про Шевченка деякими із вищезгаданих авторів (окрім К.Доброджану-Геря, І.К.Кіцімії, Магдаліни Ласло) у розробці Груєю теми Шевченко-романтик, можна тільки посумніватись.

В оформленні дисертаційної концепції Стеліана Груї, як здається, у великій пригоді стала відома *Історія української літератури* Дмитра Чижевського⁵, видана в Америці 1956 р., яка згодом не знати яким шляхом «попала» до Бухарестської бібліотеки Асоціації славистів Румунії, яку Груя ніде не цитує, але з якою він ознайомився і ґрунтовно вивчив особливо сьомий її розділ *Романтика* (стор. 376-487), про що свідчать численні його підкреслення (на противагу культурної поведінки з книжкою) та замітки (упізнані по відомому його почеркові) червоним олівцем ідей та фактів, які нецитованими «прозрівають» на сторінках його дисертації. Нічого страшного в такому поступові немає, якщо його здійснено, як давно відмічав класик болгарської літератури Любен Каравелов, не з метою «ображення» автора-джерела, а з метою «заокруглення» та «підсолонження» власного твору.

Першим «відлунням» концепції Дмитра Чижевського у дисертації Стеліана Груї можна вважати обстоювання ним принципу розгляду творчості Шевченка не за трьома життєвими періодами поета, що став загальнопоширеним як у материкових навчальних посібниках, так і в літературознавчих розвідках, бо це, – як виражається він, – приводить до «придушення естетичного елемента численними даними та подробицями з життя барда», а за «літературними жанрами», як розглядав Шевченка Дмитро Чижевський, додати ми. Але дисертація Груї побудована за не зовсім консеквентним своєму ж і Чижевському принципові, тобто не за жанровим, а тематичним планом: *Predecesorii* (*Попередники*), *Dor și blestem* (*Туа і прокляття*), *Pasiunea baladei* (*Пристрасть балади*), *Elogiul martiriului* (*Возвеличування страдництва*), *Trufia tiranilor și bunul Dumnezeu* (*Пуха тиранів і лагідний Бог*), *Implicațiile testamentului* (*Заповітні імплікації*). Цей план дисертації, за винятком розділу *Пристрасть балади*,

як читач сам пересвідчується, заголовками розділів сорямовує автора до розгляду *провідних тем* Шевченкової творчості, а не до їхнього розгляду в культивованих Шевченком *поетичних жанрах* балади, пісні, думки, елегії, ліро-епічної поеми, містерії, як обіцяв автор. Такою будовою дисертації автор прагне «увести видатного поета в широку течію європейського романтизму і особливо підкреслити революційну сторону шевченківського світогляду» (*Резюме*, стор. 7). Ці прагнення автора, а особливо перше з них – амбітне і надто важке. Воно передбачає виявлення всесвітньої цінності Шевченка. Щоб уявити, наскільки складною є така дія, звернемось до погляду про це питання румунського літературознавця-компаративіста, професора всесвітньої літератури Бухарестського університету академіка Тудора Віану, який у представлений 1 листопада 1955 р. доповіді на Будапештському міжнародному конгресі з питань історії літератури підняв питання про те, за якими критеріями можна оцінювати всесвітню цінність деяких літературних творів, і теж він дав синтезовану відповідь: «Всесвітню вартість мають ті твори, які, виражаючи з великою силою свій час і місце постання, спроможними були продовжити своє значення поза цими межами і після повторного їх випробування десятиліттями і століттями, зберігаючись у культурній свідомості нинішніх людей. Отож, всесвітню вартість деяких літературних творів оцінюємо крізь призму часу і властивих нам інтересів(...), і не визнаємо їхньої всесвітньої вартості, якщо вона не дійшла до нас як інтегруючий елемент передової культури нашого часу»⁶. Стосовно Шевченка, дещо подібного здійснено материковим шевченкознавством, а наскільки цього добився Стеліан Груя, читач дізнається із слідуєчих сторінок.

З 34-сторінкового *Резюме* дисертації Груї можна було дізнатися тільки про його задум. Судячи по датації (1976 роком) останнього розділу румунськомовного варіанту дисертації, підготовленої тоді автором до друку, але надрукованої після його смерті (1996 п.), в 2001 році, стараннями дружини покійника Лідії Рибко-Груї, із звичайним монографічним заголовком *Taras Șevcenko* (*Тарас Шевченко*), можна допустити, що автор, можливо, відмовився від свого амбітного прагнення. На основі румунськомовної ще ненадрукованої дисертації на рік до своєї передчасної смерті Стеліан Груя спромігся видати українською мовою добірку статей під заголовком *Молитва і прокляття*⁸, яка охоплює частково реформульовані розділи дисертації *Пуха тиранів і лагідний Бог*, *Пристрасті і міражі* (замість

Пристрасть балади, як в дисертації), *Уклін перед самопожертвою* (замість *Возвеличування страдництва*), аналіз поеми *Гайдамаки* подано в окремому розділі *Притча про криваве марення*, далі додано розділи дисертації *Жінка. Мати. Вітчизна; Гротеск, іронія, сарказм; Містерія «Великий льох»*

Читання надрукованого варіанту дисертації Стеліана Груї підтверджує ідею її постання у переломному, так би мовити, моменті реорієнтації літературознавчої румунської ексегези, коли йому як випускникові Київського університету і викладачеві української літератури Бухарестського університету були добре відомі дотодішні надбання українського дожовтневого і радянського

шевченкознавства, джерелами, поглядами, підходами та навіть оцінкою лексематикою (наприклад, *пасивний і революційний романтизм* і ін.) він користується (в *Резюме*, стор. 34 зізнається, що в розділі *Implicațiile testamentului* основною бібліографією для нього була стаття ... В.І.Леніна про питання національної політики), намагаючись одночасно вирізнити романтичну сутність Шевченка. По-друге, його дисертація, як це видно із заголовка її друкованої версії, не була «скроєна» для спеціального представлення Шевченка як поета-романтика, вона – звичайний огляд поетової творчості, у викладі якої принагідно відзначаються романтичні риси поета, суголосності з іншими романтиками, приналежність поетового фактажу до цієї літературної течії.

Погляди автора про романтизм Шевченка викладені ним у першому розділі надрукованої книги – *Predecesorii* (*Попередники*, стор. 5-23). Українського поета зачислено до ряду таких слов'янських поетів-романтиків, як А.Міцкевич, Ю.Словацький, О.Пушкін, Я.Коллар, «у центрі художньої творчості яких, – відзначає Груя, – знаходиться народ», «народні маси становлячи джерело всіх їхніх духовних проявів», «втілюючи ідеали соціальної і національної свободи» (стор. 5). Співставмо твердження Дмитра Чижевського, з чим сповзвучне твердження Груї. Чижевський відзначає: «... романтик бачить у минулому не лише самих героїв, а й суспільство, маси, народи» (*Іст. укр. л-ри*, стор. 380).

Як і в решті слов'янських літератур, в українській літературі, – на думку Груї, – романтизм проявлявся «у різних компартиментах духовного життя», але шляхи його утвердження були складнішими (стор. 6).

Груя вважає, що головні теми українського романтизму – це «народ і історія», які для цілої генерації молодих інтелектуалів Харкова, Києва та Львова «становили одночасно і фундаментальні ідеали консолідації (української нації)» (*там же*).

(Продовження на 6 стор.)

СТОРИНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

(Продовження з 7 стор.)

Далі, суголосно з виявленим до тоді питанням в материковому шевченкознавстві (питання, яке для україномовного знавця Шевченка, зокрема вузівського випускника, який відвідував лекції про українського поета, було відомим, тільки для румуномовного читача було новим), у друкованій праці Груї появу романтичної течії в українській літературі й ідеології пов'язано з діяльністю заснованого 1829 р. з ініціативи професорів Гулака-Артемівського, І.Даниловича та І.Срезневського і студентів Харківського університету гуртка, мету якого становило «вивчення європейського романтизму й історії, фольклору та етнографії України», минуле України, як вважав Шамрай, для членів гуртка будучи надзвичайним матеріалом для написання романів у дусі Вальтера Скотта. Підходящими матеріалами послужила і надрукована Срезневським «Запорожская старина», яка одночасно подала наглядну картину романтичного минулого України, зокрема Запорізької Січі. Поряд з Гулаком-Артемівським, Срезневський – це «видатний ідеолог українського романтизму, на противагу того, що літературна його творчість зводиться до однієї луше балади»⁹.

Першими українськими романтичними творами, – цитує Груя вияснене дотодішнім материковим шевченкознавством, – були імітації 1827 р. П.Гулака-Артемівського *Пані Твардовської* Міцкевича та *Рибалки* Гете, які «відкрили, – підкреслює Груя, – в українській поезії шлях розвитку в дусі польського та, взагалі, європейського романтизму, маючи як приклад ліричну народну українську пісню, баладу та думу»¹⁰.

Вихідцем романтичної школи Срезневського Груя вважає Левка Боровиковського, який, – твердить він, – «українізує» байки поляка Красицького, багато перекладає з Міцкевича, пише два види балад: 1/ під впливом «видатних творів європейського романтизму» і 2/ під впливом українських народних пісень. Інший представник харківської школи романтиків – це Амвросій Метлинський, викладач Харківського і Київського університетів, «поет і автор праць з філософії, який у своїх теоретичних працях примикає до філософії Гегеля» (стор. 10), пише Груя, посилаючись, можливо, нецитувавши способом на Чижевського, який відзначав: «Метлинський, професор літературознавства в Харкові та Києві, поет, автор праць з філософії культури, в яких він сполучає філософію Гегеля з романтичними поривами», «для нього народна поезія – це вияв вічних думок людської душі (*Іст. укр. л-ри*, стор.394).

Далі в розділі *Predecessorii* (*Попередники*) представлено відому українським знавцям львівську «Руську Трійцю» (Маркіян Шашкевич, Яків Головацький, Іван Вагилевич), яка, згідно Груї, «невичерпним джерелом художньої літератури вважала народну творчість», своєю діяльністю будучи пов'язаною з «польським революційним рухом», виявляючи «помітний інтерес до польських романтиків» (стор. 12-13).

Постання київської школи романтиків Груя пов'язує з діяльністю (починаючи з кінця 1820 р.) М.Максимовича, «високо оцінюваного, – підкреслює він, – у Польщі, Петербурзі та Москві», довкола якого «згрупується велике число молоді, що бажала

збирати і популяризувати українську народну творчість», і якого «М.Драгоманов визначав як видатного представника романтизму». Утвердженню романтизму київської школи, – підсумовує Груя, – посприяли появи *Історії України* Бантиш-Каменського (1828), *Історії України* М.Маркевича (1842), *Історії Запорізької Січі* А.Скольковського (1840), а також *Історія русів та козацьких літописів* Величка, Грабянки і Самовидця. Відомим поетом, істориком і «борцем за національні ідеали» київської школи був М.Костомаров, автор *Книги буття українського народу*, складених за зразком праці Міцкевича *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego* (стор. 15-16).

Новою для румунського читача інформацією, поданою в друкованій версії дисертації, – це загальноновизнаний до тоді в материковому шевченкознавстві факт, що до появи Шевченка, «натхнена історичними подіями українська романтична література, у більшості випадків, мала *пасивний* (відкинутий сьогодні, але і повторюваний деким (як побачимо далі) оцінний термін, використаний тоді Груєю в силу традиції – *І.Р.*) розпачливо-безнадійний характер», з точки зору композиційної «достовірно наслідуючи традицію народної балади». А Шевченко «синтезує (?) фольклорний матеріал, організуючи його у розлогі поеми байронівської структури», надаючи їм *революційного* (оцінна лексема з тодішнього, але й сучасного, літературознавчого «арсеналу» – *І.Р.*) характеру, бо його романтичним ідеалом було намагання прикладом героїзму предків «пробудити свідомість сучасників», що становило, як і в творчості польських романтиків, романтичну рису всіх творів Шевченка про моменти історії України.

Стосовно прагнення Груї увести Шевченка у контекст європейського романтизму, з його посмертно надрукованої 2001 р. праці румунський читач, парадоксально, дізнається не про вхід Шевченка в європейський романтизм, а ... про великий вплив на нього польської романтичної літератури, зокрема Адама Міцкевича, але й Гошинського та інших, про сприйняття українським поетом певних ідей від чеських та словацьких романтиків Коллара, Ганки і Шафарика, а загальними «пунктирами» відзначено (на жаль, не доказано) і настільки відрядний факт, що в поемі *Єретик*, крім перейнятого від чеських і словацьких романтиків, «нааявно і дуже багато дотичного з візією про розгортання історичних подій, окресленою німецьким філософом Гегелем» (стор. 181). Основуючись на твердженні з румунського перекладу праці Рене Велека *Conceptele criticii* (*Концепти критики*, Бухарест, 1970, стор. 204), що російські поети Лермонтов і Одоєвський «масивно натхнулися працями Шеллінга та Гегеля», Груя доходить висновку, що «український романтизм розвивався під впливом німецької романтичної філософії, особливо Фрідріха Шеллінга» [= твердження, суголосне із твердженням Чижевського, який вважав Михайла Максимовича «романтичним філософом, прибічником романтичної філософії Шеллінга», *Іст. укр. л-ри*, стор.422], «але і під впливом польської романтичної поезії, особливо Адама Міцкевича» (стор.208). Груя відмічає також «кілька романтичних рис Шевченка, спільних з ідеологією Віктора Гюго»: як і французький романтик, «Шевченко вважає поезію пророцтвом,

інструментами якої є міф і символ», а «зло та гротеск світу», «на думку обох поетів, поглинутими будуть майбутньою гармонією всесвіту» (стор.209; твердження автора, сформульоване під впливом вищезитованої праці Велека, стор. 181 – *І.Р.*).

Вибір Груї розглядати творчість Шевченка не за періодами життєвого шляху, а за жанрами, сконкретизований тільки в обширному аналізі *романтичної*, як підкреслює він, *балади*, до категорії якої зачислено автором і *поєми* українського поета, що, в основному, не є помилковим, як це буде видно із суджень Дана Хорії Мазілу. Груя тієї думки, що «романтична балада Шевченка знаходилась під сильним впливом польської романтичної літератури (Міцкевич) і російської» (Жуковський, Пушкін), але «Шевченко використовував і мотиви українського фольклору (перетворення істот на рослини, викликання коханого чарами тощо)». Але, на відміну від народних балад, у написаних Шевченком баладах «моралізаторську їх сторону завжди усунуто і замінено незустрінутим в українській літературі до нього трагічним ефектом». У більшості балад, «романтичний символ має на увазі дійсність знедоленої України» [= твердження, суголосне з твердженням Чижевського, який відзначав специфічним для Шевченка те, що символічне значення в нього мають історичні події, життя народу, природа, – *Іст. укр. л-ри*, стор.438]. «Казково-легендарне і міфологія, – відзначає Груя, – часто огортають український пейзаж таємничими пеленами, що символізують медитативне очікування. Всі ці елементи, разом взяті, становлять суттєву рису всіх балад Шевченка». В історичних баладах фантастичні символи «сугерують етапи суспільної боротьби за визволення уявлених народів», Шевченко виражаючи «художніми образами те, що М.Костомаров продемонстрував теоретично у *Книгах буття українського народу*, створюючи хвилюючі фрески минулого України» (стор. 52).

Новиною 1973 року в румунській шевченкіані було припущення Груї, що «по суті, Шевченко був романтиком у всій своїй творчості, достовірно використовуючи поетичне «знаряддя» його молодості, еволюція балади, як і всієї його творчості розвиваючись по напрямку (розкриття – *І.Р.*) мучеництва і драми ліричного героя» (стор. 51). «Натхнений великою європейською романтичною літературою, особливо творчістю Адама Міцкевича, Шевченко свідомо примикає до типології цієї течії» (стор. 84), «байронівська поема імпонується в його творчості месіджем триумфу добра» (стор. 85), він створюючи власний «байронівський цикл» (?).

Примітки

1 Taras Şevcenko, *Viața de artist și alte nuvele*. În românește de O.Constantinescu și R.Vasilescu-Albu. Cu o prefață (T.G.Şevcenko) de Ecaterina Fodor, Editura pentru Literatură Universală, București, 1961.

2 Tatiana Nicolescu, *Şevcenko: bardul național al Ucrainei*, «Viața românească», nr. 6, 1964, p. 167.

3 Є.П.Кирилюк, *Тарас Шевченко II* «Історія української літератури у восьми томах. Том третій», К., 1968, стор. 135.

4 Stelian Gruia-Iațeniuc, *Taras Şevcenko – poet romantic*. Rezumatul tezei de doctorat. Conducător științific prof. dr. docent Ion Constantin Chițimia, Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1973, 34 pag.

5 Дмитро Чижевський, *Історія української літератури від початків до доби романтизму*, Нью Йорк, 1956.

6 Tudor Vianu, *Literatură universală și literatură națională*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1956, p. 279-297.

Свою інтуїцію 1973 року, суголосну із виявленнями сучасного материкового шевченкознавства, Груя підтверджує аналізом ряду Шевченкових творів, написаних у різних моментах життя поета. У період написання поеми *Гайдамаки* Шевченко був ознайомлений з подібними творами польських романтиків (роман Чайковського *Вернигора*, новела Гошинського *Канівський замок*), але «головним матеріалом його натхнення були українські думи, балади та легенди і розповіді, почуті в дитинстві від свого діда Івана, учасника повстанського руху» (*Колівщини – І.Р.*). Отож, поема Шевченка – це «синтез величезного фонду української народної творчості», яким поет «виражає кредо своєї романтичної генерації стосовно тривожної й героїчної історії України, натякаючи на інертну йго сучасність і пригноблення всієї української нації». *Гайдамаки* – це «поема байронівської фактури, твір докорінно інноваційний, який накреслив майбутні координати романтичного історизму в периметрі національного (українського) письменства» (стор. 63). «Своєю грандіозністю масові сцени (*Гайдамаки – І.Р.*) нагадують історичні драми Генріха фон Клейста».

Великий лях «найвиразніше ілюструє одну з фундаментальних рис Шевченкового романтизму – його пристрасне прагнення історичної правди: як уважний дослідник рідної історії, за допомогою фантастичних елементів він відтворює три трагічні моменти (історії України – *І.Р.*), що становлять основу згубного символу зла, в тітях якого мучиться Україна його часу» (стор. 108). «Вірний принципам романтизму», у циклі «сатиричних творів» (*Царі, Кавказ і ін.*) «завзятість кавказьких народів вповні відповідає романтичному ідеалові українського барда, будучи неконформістським прикладом для всіх обездолених Росії супроти ненажерливого автократа» (стор. 143). Своєю поемою *Сон*, написаною під впливом *Божественної комедії* Данте і безпосередньо під впливом *Дзядів* Міцкевича [полоніст І.К.Кіцимія тієї думки, що вплив *Дзядів* в написанні Шевченком свого *Сну* дослідники перебільшують – *І.Р.*], «Шевченко покращив (літературний засіб – *І.Р.*) романтичного сну блискучою гостротою іронії, сарказму і гротеску, спрямованих проти агонізуючого світу» (стор. 167).

А в написаній в останні роки життя поеми *Марія* «біблійний мотив романтичним способом (?) пристосований до сучасної поетової дійсності України» (стор. 101).

(Далі буде).

7 Stelian Gruia, *Taras Şevcenko*. Ediție îngrijită de Lidia Răbco-Gruia, Editura «Artimos», București, 2001.

8 Стеліан Груя, *Молитва і прокляття*. Критичне дослідження. Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1995.

9 Stelian Gruia, *Taras Şevcenko* стор. 10: яка це «єдина балада», що становить весь літературний доробок Срезневського, Груя не вказує; до 5 років до захисту ним своєї дисертації Київське видавництво художньої літератури «Дніпро» надрукувало 1968 р. згадуваний уже збірник «Українські поети-романтики 20-40-х років XIX ст.», що знаходився у бухарестській факультетській бібліотеці і в якому наведено слідувачу добірку поезій Ізмаїла Срезневського: баладу-наслідування В.Жуковського «Дванадцять сплящих дев», «Корній Овара», «Море», «Молдавские песни», «Мысли Саади», «Ой дал ей перстень золотой», «Все, чем душа его живет...»

10 Стеліан Груя, *Молитва і прокляття*, стор. 21.

Михайло МИХАЙЛЮК

ГАЛИНА ТАРАСЮК

Любо писати про Галину Тарасюк, бо обоє ми буковинці. Я – зроду, а вона – з 1968 року, коли двадцятирічною дівчиною через гоніння за «націоналістичні погляди» змушена була покинути рідну Вінничину і переїхати до Чернівців, де закінчила філологічний факультет Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, працювала журналістом і на ниві культури, зріднившись з благословенним буковим краєм, де написала ряд поетичних збірок і прозових творів.

Ми познайомились у чернівецький період Галини Тарасюк, який тривав до 2000 року, спочатку листуванням, коли вона задумала видати у перекладі на українську мову антологію румунської поезії і попросила мене допомогти їй у цьому. Це було до 1989 року, ми листувалися, накресливали плани, та згодом настали великі зміни як в Румунії, так і в Україні, й антологія залишилася тільки гарним задумом.

Однак цей задум Галини Тарасюк посприяв нашому особистому знайомству. У ті роки у місті Сінаї щороку відбувалися курси румунської мови та літератури, на які запрошувалися перекладачі і дослідники румунської літератури з усього світу. З України на них побували зокрема незабутні Микола Чищевий і Віктор Баранов. Маючи за аргумент план видання антології румунської поезії в Україні, я пішов до секретаря Спілки письменників Йона Гобане,

а потім до заступника голови Спілки Штефана Бенулеску і «виборов» у них запрошення на ці курси і Галини Тарасюк. Потім вона ще раз побувала в Бухаресті, а ще зустрічались ми в Києві 1990 року на світовому фестивалі української поезії «Золотий гомін». Від вражень перебування в Румунії Галина Тарасюк і написала вірші, які подаються у «Нашому голосі».

Ці вірші появились у збірці «Зерна полину» (1991).

Та ось від Галини Тарасюк надійшов несподіваний лист до «Нашого голосу», в якому йдеться про допомогу наших письменників у виданні антології румунської поезії і прози в Україні й антології української поезії та прози в Румунії.

Заманливий і чудовий задум, який вимагає творчої роботи великого обсягу і, дай боже, щоби він здійснився.

З 2000 року Галина Тарасюк живе у Києві, де була редактором відділу поезії у «Літературній Україні», а нині працює в «Українській літературній газеті».

Творчий доробок Галини Тарасюк напрочуд багатий – поезія, проза, публіцистика. Вона є автором десятка збірок поезії, з яких згадаємо «Смерековий міст», «Множина», «Жайворове поле», «Зерна полину», «Любов і гріх Марії Магдалини» (вибрані поезії). У

першому числі «Нашого голосу» (1990) Магдалина Ласло-Куцюк зазначає, що Галина Тарасюк пише вірші «доступно і прозоро», що поетеса «надзвичайно чутлива і прониклива», що її серце «вібує до чужого болю», що пише вона «лаконічно й уміє загострювати драматичну ситуацію. Її поезія глибоко жіноча, в той же час глибоко народна в найкращому розумінні слова».

Останнє десятиріччя Галина Тарасюк віддала переважно прозі, написавши у цьому жанрі понад десять книг. Це «Дама останнього лицаря» і «Ковчег для метеликів» (новели), романи «Між пеклом і раєм», «Жіночі романи», «Храм на болоті», «Сестра моєї самотності» та ін.

Галина Тарасюк відзначена літературними преміями імені Сидора Воробкевича, Володимира Сосюри, Олеся Гончара, Гр. Сковороди, Ольги Кобилянської, Григорія Косинки, Івана Нечуя-Левицького.

Галина Тарасюк – заслужений працівник культури України.

Галина ТАРАСЮК

БУХАРЕСТ. УНІВЕРСИТЕТСЬКА ПЛОЩА. 1990 РІК

вигадані з голови до п'ят
у вигаданих республіках
кантусмо вигадане життя
під вигаданими небесами

обвислими від ваги
вигаданих богів
в підніжжі вигаданих вождів
на купах придуманих цінностей
на гноївках фальшивих скарбів
затуркані лжею отупілі від міражів
вигадані герої вигаданої історії
втомившись
від вигаданого
благоденства
ошалівши від вигаданого щастя
вигадуюмо трагедії
щоб побачити справжню кров.

М. ЕМІНЕСКУ

(З Нікіти Стенеску)

Тільки не забудьте,
що він був живим,
що можна було його
торкнутись рукою.

Тільки не забудьте,
що пив він вустами,
а шкіра його була вбрана
в тканину.

Тільки не забудьте,
що міг би він бути
з нами на тайній вечері.

Тільки забудьте,
що жив він до нас...

Тільки забудьте,
на колінах прошу вас,
забудьте!

ЕПІТАФІЯ МОВЧАННЮ

Остапові Шандро – сину
загиблого буковинського
поета Яреми Байрака

Передчуття катастрофи
згонить із гніздів'я лелек
коли горять насиджені стріхи
ластівки ховаються в небо
Європа не боже небо
Чорні шнурки поїздів
пришиті до глини
стібками страху війни безнадії
Тікати щоб не згоріти у стрісі
рідній дідівській
білим стібком руки
пришита до серця дитина
Європа не боже небо
в ній не схватись від куль
що літають на рівні серця...

...кулі завжди літають
на рівні серцець дітей і поетів
Та юна жінка з пришитим до
серця дитям
ще не знає страшної істини

Вона ще біжить вона лементить
Не падай! Не падай!
Біжить і не бачить як синьо
димить
розряджений гвер на румунським
пероні...

Мовчати мовчанням
смертельно втомленого старого
малому хлопчині під білим
покровом Матері
щоб на крисах безодні

скрикнути «Мамо!»
І словом першим людським
відігнати
голодну вовчицю смерті
голосом народженим відчаєм

Мовчати майже ціле життя
на крисах безодні мовчати
під поглядом вовчим мовчати
мовчати

мовчанням смертельно втомленої
німотою дитини
мовчати щоб «Батьку»
прошепотіти
голосом народженим
довготерпінням правди.

СІНАЯ ПОСВЯТА МАГДАЛИНИ ЛАСЛО-КУЦЮК

У горах Сінаї час
повільний,
як сипучі сінайські піски.
Вода благодаті стікає
з небесних вершин
і гусне у хвоїй дочасній.
Кого запитати, як
стати кровиною того народу,
краплі крові якого
немає у предках?
Як на
червоноземні серця
посіяти слово чуже і,
стопи омизивши синам
іноплеменним,
сказати: «Ось –
ваші плоди золоті».

Не многим рокована
повільна дорога через
сінайські піски.
Не многим дарована.

Василь ДЖУРАН, член Національної спілки журналістів України

ПЕРЕЙДЕННЯ ГЛИБИН

Таке враження, ніби побував на найвищому хмарочосі світу – Бурдж Халіфа. З легкої руки Івана Кідешука за щирої і глагольної ласки – і теж доповненої, але творчої вершини – книги прози, літературної критики і публіцистики високоістинного «Кличу висот». Уява і ява видзвонилися у чистий гірський ручай святої Закономірності, що повела двох у гори Південної Буковини аж на його, професора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Сучавського університету «Штефан чел Маре» Румунії Володимира Антофійчука, стрімі-екстримі гойних шістдесятих роковин із дня народження. Було усе ніколи. І лучилася така можливість лишень у августійшому серпні 2014 року, напередодні чергових роковин Української Незалежності – 20 – 23 числа. Хоча, правду кажучи, творив у цьому руслі, що характерно поєднувалося й раніше у способи читання лекцій на спецкурсі «Історія української літератури» у вузі за Серетом, а також ознайомлення з літературним процесом по той бік ріки. Там, де колись бувала Ольга Кобилянська, зупинивсь і він з Іваном. Мовби за дивовижним літературним компасом удвох вийшли до «Морського ока», про яке Гірська орлиця написала у фантазії «Сумно колишуться сосни».

З далекої дороги подорожньому хочеться джерелиці. Повні повнички пригорщ набирали і пили. Вчувався подих води, благого волив надих.

Провів тоді пан професор умовну діагональ думи над дистанціями доріг, які ведуть не тільки до Чернівців, але й подалі – до його наймилішого у світі кутка колиски і колосків. До Латківців, що уже за Дністром, у Борщівському районі, найтерновішого краю України – Тернопільщини. Там він виколисаний матінкою і батьком – Марією Василівною та Іваном Петровичем. Випещений же Дзвінкою – першою річкою дитинства, яку й нині бачить перед своїм зором чистою-чистою і такою ж свободою в'юнів.

Дитинство мрії-вимрії

Перш, ніж до послужливої справи докласти не-всипущих рук, треба, аби перед цим відповідальним кроком ініціаторкою стала мрія-вимрія. Вона й навідалася до Владчиного раю дитячого.

«У ті часи краса навколишнього середовища,

назви сіл, горбів та ін., – каже Володимир Антофійчук, – мали неабиякий вплив на дітей, зрештою, й дорослих, які несли у своїх душах неперебутні людські цінності!

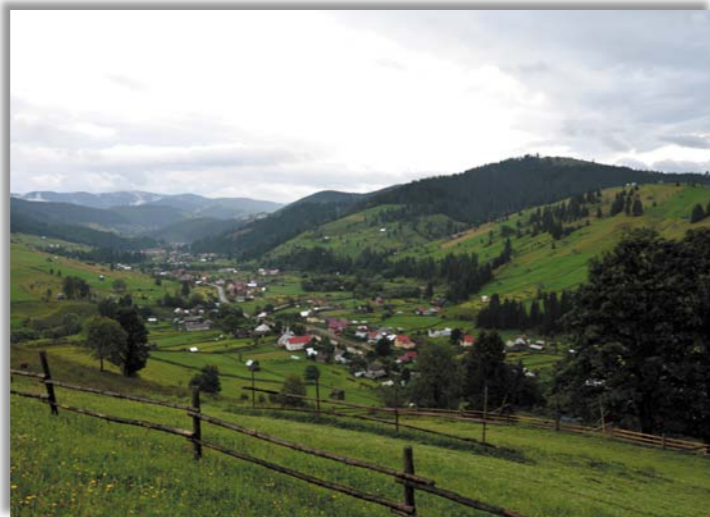
Перший спомин мій, який зафіксувався у пам'яті, – про струмок із назвою Потічок, що впадає у річку Дзвінка. Зима. Стою на лижах на березі цієї срібної нитки. Морозець «обкатував» тільки його боки. Вперше на природі малюк. Роззираюся. Роздивляюся – водне плесо з миготливими рибинами... Бачив не тільки їх, а й себе на вигляд. Тепер того нема...»

Згодом уже ходив із ровесниками до Дністра. За півтора кілометра від Латківців, які опоясували (гейби од Дзвінкої) села Дзвенигород, Дзвинячка, висота Дзвін-гора.

Літо – цечине щоденні екскурсії до Дністра, який гуртом підкорювали найперш затяті. Перепливали на правий берег. Ходили ним, буковинським. Якби ж то знаття, що з роками мрії-вимрії приведуть його до Чернівців, до такого вершинного за архітектурними мірками Палацу науки, де й він буде сидіти за студентськими партами.

А поки що – отоді! – риболовля. У струмку – малеча. Тут – на вибір. Тільки пильнуй вудку. Як правило, своєї ніхто не потребував: очі переважно косили на сусідські. Може, і не це ще. Вища фаза – відчуття того, що ти мисливець.

Якби знаття... за перевалами літ, зрештою їх географічних точок у весь шир, аж до цієї віддалини, де ще не був, але нині стоїть з Іваном Кідешуком, постали йому – уже його Чернівці. Його, бо тут понад 40 років.

Гори, оспівані Ольгою Кобилянською

Фото Володимира Антофійчука

Наукові виміри

Що сказав Іван Франко про Буковину? Зокрема, університет і літературу. Тут, за його словами, «найбільш модерні способи мислення і вислову думки». Тому й сюди юнак накреслив путь-дорогу.

Граніт науки довелося гризти з 1972 року. Як син дзвонкової сторони він, Володимир Антофійчук, був запрограмований тільки на філологічний вибір перед порогами життя. Закінчив навчання, повчителював на Тернопіллі – і знову повернувся до альма-матері, оскільки те, що було і відбулося в університеті, потвердило істину необхідності відцентруватися од освіти і стати до науки уже в іншому амплуа – як асистента, викладача. Звірене завізував час.

Після цього захисти кандидатської і докторської дисертацій: «Філософські начала поезії Миколи Бажана» (чи не тому, що родом із Кам'янця-Подільського; від Латківців – рукою подати у географічному сенсі), а також – «Своєрідність трансформації євангельського сюжетно-образного матеріалу в українській літературі ХХ століття».

Десяток літ змайнував, як став завідувачем кафедри української літератури.

Володимир Іванович – автор понад 160 наукових і навчально-методичних праць, у числі яких 6 монографій і 12 навчальних посібників та підручників.

Недарма кажуть: як зав'язалось – уже зав'язь.

Сучава осучаснена його

Колись із усіх широт краю до Сучави поспішали люди: одні – до церкви, інші – на ярмарок. Про це навіть згадка – літературну! – залишив вікнянський надучитель Іван Бажанський. Взяти хоча би «З моєї подорожі до Сучави». Поет, прозаїк, публіцист, освітянин, перший фотоаматор на Буковині вістив до народу: «Такі гарячі, такі могутні слова у сеї нашої рідної мови...».

Задністрянин, що добре вивчив життя на поров річки свого дитинства, перелинув Дністер, Прут, Серет, Сучаву і Молдову. З тим, аби відкрити для себе науковців і читачів імена – з цього, сучавського, періоду – Ольги Кобилянської, Сильвестра Яричевського, Миколи Устияновича, Паїсія Величковського. Зробив тому, щоб не просто, зазвичай, перейти, місцями перебрести ріки, а заглибитись у їх нурт зариблений, взаємопроникнутися тими літературними процесами-діями-візіями, які творять непересічні люди. Сергій Параджанов мріяв, подібно до птаха Іванового (мова про Миколайчука), зринутися над Карпатами і Буковиною, щоб, пораювавшись у такому польоті, відзняти кінострічку із глибокими

Ніби в часи Ольги Кобилянської

Фото Володимира Антофійчука

життєствердними смислами. Та не судилося.

Володимир Антофійчук як літературознавець щоразу, коли постає перед світлим очима українців за Серетом, працює з повною викладкою. І вони, його студенти, а діти батьків, – уловлюють чар та інтонаційність Слова, що з України.

Зустрічається з багатьма відомими у літературних і мистецьких колах. Чим більше, тим наявнішими і окресленішими стають портретні образи єдинокровних земляків, яких із материковою Україною ділили ті, хто від неладної політики. Саме з урахуванням політичного розкладу на щорік, на перспективу.

Давно пан професор заприязнився з Яремою Онищуком, сином великого педагога і письменника. Він бережно зберігав рукописи і друкописи батька. І що? А «На шляху життя» – автобіографічна повість у новелах Дениса Онищука побачила світ у чернівецькому видавництві «Книги – ХХІ» 2008 року за підготовки тексту і вступної статті. Уже час не випробовувати терпіння читачів через одну обставину у календарі Долі цієї людини із Федьковичевого університету (13 січня ц. р. – 60-ий день народження!) – Володимира Антофійчука. Доволі розлога і така ж історично важлива літературознавча розвідка, на яку давно чекали на Буковині, особливо у Дорошівцях, де Дениско народився, у Самушині, де канікулярував у дідуся і бабусі, і у Кліводині, де навчався. Саме вельмиповажний пан професор довів, що Бажанські і Онищуки – споріднений рід. За його, Володимира Антофійчука, трудів і днів, пощастило «покласти» сфотографовану хату Іваницьких (фото І. Бажанського як зятя самушинського) на другу сторінку цієї книги. «Пощастило», бо за радвледи священиче гніздо знищили. На сторінці історичної пам'яті є. Бачимо людей на самушинському ґрунті приблизно 1905 року.

(Продовження на 12 стор.)

ПЕРЕЙДЕННЯ ГЛИБИН

(Продовження з 11 стор.)

Самушин, Кліводин, Дорошівці

Насамперед засновники обласної літературної премії імені Івана Бажанського щиро вдячні професору ЧНУ за його промовисту доказову базу щодо цих двох родів. У такий спосіб чимало прояснилося у бажанськознавстві і бажанськіяні. До слова, у лютому 2015-го цьому проекту, який патріоти виношують на власних плечах, – 15 років. Результат закономірний: у світ виходять книги Надучителя, у Вікні і Кліводіні відкрито і освячено горельєфи із портретним його зображенням, ув іншому наддністрянському селі, Дорошівцях, власне, де він і народився, тривають роботи із установа пам'ятника. Щодо Кліводина, то тут Володимир Антофійчук як лауреат премії разом зі своїм колективом причетний до бронзового горельєфа, який прикрашає фасад Кліводинської школи. На 100-річчя з дня закінчення місцевої початкової школи Дениса Онищука. Дійство відбулося на міжнародному рівні за участі представників Генерального консульства України у Сучаві.

Першою спробою став відеопоказ життєпису односельця кліводинців на пам'ятну дату – Водохреща. До цього села докторові філології хрещалася дорога з , так би мовити, ознайомлювальною місією. Аби малі і дорослі побачили, хто єси осей чоловік, що у дитинстві ходив до цієї ж школи. При двох свідках, що й нині перед храмом освіти – кремезно могутні дуби на пагорбі, які справляють сильне враження на очах колишньої школи. При воротах. Мов обереги навчального закладу зокрема і села взагалі. Віднині пан Ярема на Перший дзвоник приїжджає з Румунії, щоб із батьком бути присутніми на цьому дійстві.

Робота шедеврального твору, як і у випадку вікнянському та дорошовецькому, – скульптора Володимира Римара.

Ліричний відступ: «Каденція людяності»

Думаю: чому ця людина заряджена у правильному напрямі-руслі, адже за шибями вікон, хай – і навстіж! – не та епоха, не ті акценти, не ті... Думаю і не помиляюся. Цей чоловік мислить категоріями, у яких зв'язок добропорядності і честі. Якесь аж злютоване у своєму яснопрозорі праведне провидіння слова не тільки літературного, а й звичаєво-повсякденного. Коли сказав, то обов'язково дотримується його. Яке

треба мати силове поле, щоб у дні завірюх, навіть війни, правда, неоголошеної, залишатися людиною на високорівневому ступені.

Правду кажучи, завідувач кафедри української літератури їхав до Вижниці власним авто за меморіальною дошкою, потім шукав у школі учителів, аби передати їм бронзовий образ митця. О, чекати і наздоганяти – найсумовітша ділянка людського життя.

Казав один канадієць до однієї української пані, коли приїздив з капітальним візитом: «Пані, якби це ви запізналися на півтори години – там, за океаном, з Вами, шановна, ніхто би не хотів мати до діла. Час – це ми і наше слово. Я затримався, бо хотів переконатися, коли ви саме прийдете...».

...Якось віднайшлися ключі від кухні, і туди тимчасово примістили меморіальну дошку.

Для перебивки ще два факти. Якось іде Денис Онищук дорогою там, за Серетом, і бачить, як чоловік б'є дружину на подвір'ї (до речі, письменник про це пише у «Споминах»). Така побутова картина чи, радше, сімейний трюк із побиттям не сподобався письменнику, і він вирішив утрутитися у «дуель». Тоді жінка руки в боки і до подорожнього: «А тобі, чоловіче добрий, що до цього, коли мій чоловік мене б'є?»

Інший, за такої ж, невігданої сцени (правда, у самушинський спосіб, трапився в Яреми. Старожил наддністрянського краю Василь Лучик привів гостя із Румунії до того ґрунту, де колись стояла хата Іваницьких, де бував на вакаціях батько. Переконавшись, де саме стояла хата, син – сивий-сивий – хвацьки міряв кроками город із буйним картоплинням. Ніби хотів натрапити на фундаментні основи в уявному розумінні їх, бо та система зі своїми «гвинтиками» геть-чисто все попотрошила. Жінка і чоловік – по сусідству – вийшли на причілок хати і німо дивляться на таку оказію. Хоч би слово, хоч би на «Добрий день» озвались.

Але Ярема був на подвір'ї, де ходив тато, де трохи сердився на дідуся Созонтія, сільського дяка: чому він не може придбати човна... для онуків. Он в інших є...

...Човен... Пригадаймо, що його історія глибока-глибока. 14 000 років... Човен... Іменинник, Володимир Іванович Антофійчук, розпочинав своє дитинство із річечки Дзвінка. Хай (най!) буде й заголовок цього матеріалу відповідною похідною – «Перейдення глибин». Рік у його житті чимало. Глибин і заглиблень у сутність літературних творів – ще більше. Підходи до улюбленої справи відзначають головне. У цьому випадку – аналітичний склад думки, її осягання.

(Далі буде).

РЕЦЕНЗУЄМО • РЕЦЕНЗУЄМО • РЕЦЕНЗУЄМО • РЕЦЕНЗУЄМО • РЕЦЕНЗУЄМО

Іван КОВАЧ

МИХАЙЛО ЛОМАЦЬКИЙ: «ЗАВОРОЖЕНИЙ СВІТ» – «НАПИСАНИЙ КРОВ'Ю І СЕРЦЕМ»

Мало хто знає про Михайла Ломацького та його «Заворожений світ» – перша частина: «По цей бік Чорногори», друга частина: «По той бік Чорногори», хоч це вже друге видання в Україні цієї книги під загальною редакцією Олександра Масляника – Львів: «Тиса» - 2014 – 496 с. Та минулорічне видання цієї книги зроблено в повному обсязі.

Уродженець 22 листопада 1886 року в с. Суходіл на Тернопільщині, М. Ломацький був учителем на Тернопільщині на протязі 10 років, за які збирав фольклор та легенди, працював етнографом та етнологом, багато писав... Однак у воєнний час зібране ним було втрачене, і тоді Ломацький усе «відтворив з пам'яті», як зазначає у своїй передмові до книги під назвою «Гуцульський світ М. Ломацького» О. Масляник. Творив щонайбільше в еміграції, вчитуючись у «скарби гуцульської старовіччини».

Упорядник і видавець нового видання дякує всім тим «газдам-гуцулам» з Рахова за фінансову допомогу. За світліни з архівів, а зокрема, за панорамну світліну М. Сеньковського, що її позичив його син Юрій Сеньковський – член-кореспондент НАН України.

Бурхливого життя зазнав педагог М. Ломацький, якого на рідному Поділлі називали «Гайдамакою», того ж, який на Станіславщині був у дуже тісних стосунках з В. Стефаніком, М. Черемшиною і Л. Мартовичем.

Як польський уряд 1920 р. «бунтівного» Ломацького заарештував за українські позиції аж три рази, так і радянська влада ув'язнювала Ломацького у львівській тюрми, звисно, за його «українськість» (О. Масляник).

Після війни учений емігрував до Відня. Де, у таборах, виголосив біля 1700 доповідей, 165 з яких надрукував, організував Спілку Української Молоді. «Під кінець війни виїхав до Західної Німеччини, прожив тут до 1968 року», – уточнює О. М.

О. Масляник у своїй передмові додає: «М. Ломацький був активним членом товариства «Гуцульщина»,

чимало сил і часу віддав дослідженню минувшчини українського гуцульського краю в книгах «На чисті води» (Мюнхен, 1955), «Верховино, світку ти наш» (Мюнхен, 1966), «Нариси з Гуцульщини» (Лондон 1956), «В країні царів і краси» (Париж, 1959), «Українське вчительство на Гуцульщині» (Мюнхен, 1961), «У горах Карпатах» (Мюнхен, 1962), «Заворожений світ» (Мюнхен; Н'ю-Йорк, 1965) та ін. Він залишив два великі рукописи «Гуцульських оповідань» та «Альбом української ноші».

Похований у жовтні 1968 р. на українському цвинтарі в Мюнхені.

О. Масляник ставить на почесне місце твір «Заворожений світ» «поруч з іншими знаковими книгами – «Дідом Иванчіком» Петра Шекерика-Дониківа, з творами Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Гната Хоткевича (та багатьох інших – н.а.) і кінчаючи з творами Анатолія Тимківа, Любові Параскевії Стриданюк, Василя Кухти».

А говорячи про сучасних дослідників українських патріотів-гуцулів, він не забуває назвати імена гуцулів-українців з Мараморощини – Дмитра Коренюка і Василя Куриляка, та з Сучавщини Юрія Чигу, одночасно оцінює, що «нині з певністю можемо твердити, що Михайло Ломацький став найбільшим гуцульським Гомером, адже з 20-х книг 13 він присвятив Гуцульщині!», той же, який «відірваний обставинами від зеленого Бескиду у розпачі писав: «Покинувши гори, взяв із собою тугу за ними і ношу її у своїм серці по сьогодні».

Такі теплі і щирі заключні слова О. Масляника до «Завороженого світу»: «Україна і ми, в ній суцї, у великому боргу перед Михайлом Ломацьким. Його духовні скарби повинні стати набутком не лишень гуцулів, а й усього українства. Перші кроки зроблено!».

Дякую щиро шановній пані Ярославі Колотило за подаровану мені книгу з нагоди моїх іменин і пропоную читачам уривок з її частини першої під назвою «По цей бік Чорногори» (Див. стор. 14-15).

Михайло ЛОМАЦЬКИЙ

ЗАВОРОЖЕНИЙ
СВІТ

Михайло ЛОМАЦЬКИЙ

ЗАВОРОЖЕНИЙ СВІТ

(Уривок)

Що тягнуло прапредків наших гуцулів у високі гори й глибокі темні ліси Карпат? Яка свідомість чи підсвідомість сила гнала їх у непрохідні нетрі і дебрі лісів?

Може, надія, що там і лише там зможуть заховати й зберегти в повній чистоті та величі все минуле, первобутнє; чи, як казали, «старовіччину», оте все, що кожному народові найдорожче й найцінніше?

Вони не помилилися, а надія не підвела їх.

Власне, ніде-інде, лише в гуцульських Карпатах, задержано було найбільше нашої «старовіччину» (давнина, минуле, старовина, – старовіччину). Щаслива людина зі своїм минулим; людина, яка не забуває своїх юних днів, – днів весни. Вона ними живе, в них шукає у потребі розради і потіхи, з них черпає життєву силу й наснагу та надію на краще майбутнє, а з-поза темних хмар бачить золоте сонце.

Щасливий, сильний і неподатливий та з завдатками на сонячне майбутнє є той народ, який має минуле. Минуле, яке він любить, цінить, шанує і дбайливо зберігає.

Минуле, старовина-старовіччину, це є для народу, немов коріння для дерева. Дерево не може жити і рости без коріння – воно зів'яне і всхне... Так і народ без минувшини – пропадає, зникає. Мабуть, ніхто з племен нашого народу не зберіг стільки давнини, як те плем'я, що осіло в Карпатських Бескидах. Це плем'я звано гуцулами. Воно зберегло наше минуле, давнє – старовіцьке – в переказах, повістуннях, обрядах, побуті, піснях, колядах-щедрівках, у казках і повір'ях.

Ось за це заслуговує те наше гуцульське плем'я на вдяку і пошану так, як шанували колись молоді гуцули старину за їх згадки про старовину, за повістуння, за співанки та казки, які, переповівши чи переспівавши, закінчували стереотипним:

«Сидить потє на вороте, на вітер си здуло,
Ми бих це вам не співали, ек би так не було».

***

Тяжко жилося нашим гуцулам в Карпатах, але їх душі і думки линули туди, ген далеко, звідкіля зайшли в Карпатські гори їхні прапредки. Мабуть, з далеких полів, рівнин, степів, з-над широких рік, з-над глибоких морів зайшли й принесли з собою згадки про: «сади-виногради», «зелені вина», «сірих, круторогих волів у плузі», «яру пшеницю», «бої із поганцями-

песиголовцями», «плавби човнами по морю та тихому Дунаю».

Отже, не пожаліймо часу ні труду й загляньмо хоча б одним оком у ті наші високі Карпати. Послухаймо повістуння про їх давнину, старовіччину, а знайдемо й почуємо щось таке, що нас зацікавить, а, може, й зворушить. Старовіччину ж там дуже багато! Правда, це не лише перекази, а то й казки, але і в них багато цінної правди – треба тільки вміти й хотіти знайти її. Недармо ж кажуть: «Навіть і на дні брехні можна знайти трохи правди». Зайдімо от хоч би до великого нині, а колись ще зовсім маленького села Ростік над бистою рікою Черемошем...

***

Початок сімнадцятого століття... Кільканадцять хат серед непроглядних, вікових лісів над потоками й на ґрунях.

Хати-курниці, побудовані часто з неколеного, круглого дерева. Он там над потічком також хата-курниця.

Свята неділенька Божа... Боже сонечко, що вже присіло на дах хати, світить і гріє. Воно недовго там сиділо, зійшло над потік скупати свої проміння в прозорій воді, щоби ще кращим бути. Скупавшись, сіло на сиву голову старого ґазди та на біляві кучерики його внучка, що присів біля свого дідуся. Обидва сидять на колоді зрубаного дерева та вигріваються на сонці.

Хто ж це той дідусь і його внучок?

Дідусь – це один з ростіцьких ґаздів, Трохим Сверлан, а внучок – це Мартинко. Сверлан має двох синів і три доньки. Мартинко – це синок Трохимового молодшого сина, Лукина. Старий Сверлан потонув у згадках минулого, повістує, а Мартинко не відриває від діди очей, слухає, ловить кожне слово і ховає глибоко в свою пам'ять. Повістуння діда – це для нього казка з минулих літ. Курить старий Трохим люльку та повістує про ті часи, коли він разом із такими, як він сам «шибайголовами», зайшов у ці гори й осів ось тут, над потоком.

Не дуже то легке й веселе було тодішнє життя в горах, а все ж таки мило згадується його. В ньому була ж молодість і буйність. Можна було, здається, руками неба досягати, ногами на Говерлю «виштрикати». Тоді «сухі буки зеленіли, а фіялки зимою зацвітали... Гейгей, було та й минуло, з вітрами молодість полетіла,

буйність з водою попливла, а те, що ще залишилось, у казку перемінилось».

Повістує дідусь внучкові про давні часи в горах: про часи, коли в наших Карпатах було ще мало людей; коли поставали в них початки пізніших сіл-осель. Старі Кути були вже великим, багатолюдним селом, але Тюдів і Ростоки були ще малими оселями. За Сокільським була теж мала ще Білоберезка. Дрімливі, темні, непрохідні ліси-пущі, повні всякої дикої звірини, а далі, в глибину гір, мало-хто заглядав.

Там далі, над річкою Рибницею, був Косів, а за ним – Город, Соколівка і Яворів. Більш залюднені села були над рікою Прутом, ген аж до Ворохти. Далі – праліс, якому не було ні початку, ні кінця.

«Товклися» десь там, «на долах», на Покутті і понад рікою Дністром, а то й за ним, – усякі дикі наїзники, які нищили людей і їхнє майно, але в Карпати не заходили. Лиш десь одного разу, як оповідали люди, зайшли були над Прут татари, щоб звідтам продертися на Мадярщину. Оповідали, що ті татари були і в Старих Кутах та пробували зайти в Карпати, але це їм якось не вдалось. Дійшли були під Сокільське й завернулися. Так оповідали старі люди.

Перші здобичники-завойовники Карпатських гір осідали, де хто захотів, де кому подобалося. Найчастіше близько рік і над потоками. Будували вони собі хати-курниці і жили в них. Займалися ловлею риби й полюванням на дику звірину, що давало їм одяг і харч. Життя було, як казали, простеньке, невибагливе, а при тому і важке, часто повне всяких небезпек. Отаке то було й життя Трохима Сверлана. Він зайшов у ці лісові нетрі й осів тут над цим гуркотливим, бистрим і неспокійним потоком. Тільки з ним вів розмову, бо сусідів не було. На оцій поляні побудував собі хатину. Побудував, – це легко сказати, але важко зробити. Як і чим будувати? Мав лише дві руки, а в них топір-сокира, пушка і пістоля та й ніж. Найважніше ж – губка й кресало, без цього не можна обійтись! Ватра – це життя. Не розложиш ватри і заснеш без неї, так не встанеш вже! Розшарпають тебе вовки, зжеруть із кістками. Зимою ж то й при ватрі не смієш твердо заснути. Вовки тоді ходять тічнями, а як притисне їх голод, то тоді й ватра не відстрашить їх. Дуже їх треба сокотитися... Тому багато з перших верховинців жили не в хатах, а в скельних печерах.

Там був захисток від звірів, бур і морозів. Та чи ж тільки звірів треба було лякатися? О, докучала людям всяка нехар: мольфарі, упирі, вовкулаки й щезники, – усе те люті вороги людського роду. Як захотів ти вибратися в дальші гори, так обов'язково причепиться до тебе Блуд, та й водить лісами й нетрями.

Трохим йшов раз уночі з Кутів. Раптом з'явився перед ним кутюга-пес, а чи, може, великий котисько, – раз він білий, а раз чорний і скаче поперед нього! Раз гав-гав, а потім м'яв-м'яв...

Хотів відігнати його клябукою, та де там біду відженеш! Та, ба! Ось він уже скочив Трохимові на плечі – мусить цю біду нести. Але ж він не знає вже, що з ним, де він й куди йде. Бідака втратив зовсім пам'ять. Аж десь ген над ранком очунався. Питає себе, де він? Роззирається, а він аж на вершці Сокільського. Ось куди запровадив його Блуд. Мусить вертатися в Ростоки. Втомлений, він ледве добився до своєї хатчини. Дошкулювали людям ще Лісовики. Оце тоді, як він почав зрубувати дерева на будову хатини, підійшов був д'ньому Лісовик. Невеликий, присадкуватий, але сильний, кремезний і оброслий мохом. Зміряв Трохима від голови до ніг великими, зеленими очима – на ньому й увесь одяг зелений – та й почав сварити на нього.

«Яке ти маєш право стинати ці зелені смереки? Вони, як і ти, хочуть жити! Як тебе, так і їх, сотворив Господь, щоб росли і жили, – поки призначено їм віку! А чи знаєш ти, поганий чоловіче, що ми, Лісовики, плачемо за кожним зрубаним деревом? З дерев стікає живиця, а з наших очей тече кров. Плаче за своїми зрубаними дітьми-деревами і Лісовий Цар».

Погрозив ще Трохимові і якось відійшов від нього.

Ба, докучали й напастували людей, а найбільше легінів, зеленооких Ліснів. Причепиться така Лісна до легіня, та й заманить його, заведе в такі лісові нетрі, що ніколи з них не вийде. Всього треба «сокотитися і варуватися», як колись, так і «сьогодні». Сміючись, розповідав далі також Сверлан, як то він почав заводити своє гірське ґаздівство. Побудував собі хату-колибу з «круглеків», покрити її луб'ям-корою з дерев і, щоб буря не зірвала дах, привалив камінням-плиттям. Серед колиби розложив ватру – нехай горить і палає. Стало веселіше на душі. Жив спершу тим, що давав ліс.

Гуцули з часів Довбуша

Іван КІДЕЩУК

«НЕБЕСНА СОТНЯ» - АНТОЛОГІЯ МАЙДАНІВСЬКИХ ВІРШІВ або «РЕЛІГІЯ НАШОЇ СВОБОДИ»

Гей, пливе кача по Тисині,
Пливе кача по Тисині.
Мамко ж моя, не лай мені,
Мамко ж моя, не лай мені.

Нова книжка про героїв України, що віддали своє життя на Майдані за волю й надію на краще майбутнє, відкривається драматичною народною піснею-сповіддю сина перед матір'ю.

Недавно, у 2014 р., вид-во Букрек видало в урочистім оформленні унікальну антологію віршів, присвячених героям Київського Майдану, де жертвами крові Україна звільнилась з-під гніту бувшої підлої, корумпованої влади януковичів.

Пам'ятна антологія «Небесна сотня» побачила світло друку за фінансової підтримки Кредитової Спілки «Будучність» (Торонто, Канада) у другому виданні, доповненому, з присвятою «молодим героям, які загинули на Майдані в 2013-2014 роках та поклали своє життя на жертвовник Української Нації». Збірка містить твори понад 200 авторів-професіоналів, непрофесіоналів та невідомих вже народних творців-патріотів України, Польщі, Білорусії, Франції, Росії, Італії, Канади та США, які висловили свої почуття про духовну значинність свободи та мужню боротьбу українського народу в період листопад 2013 – лютий 2014 рр. В антології подані вірші рідною мовою поетів і в перекладі українською мовою. Символічна назва «Майдан: український духовний прорив» належить упорядниці, письменниці і журналістці Лесі Воронюк, що представляє нам українську націю в скорботі, в сльозах «Болю і втрати», як вона вірно свідчить у своїй однойменній передмові: «Ми – українці – всесвітній феномен: убивають одного, а на його місці постає сотня. Голови у тих сотнях – не тільки чоловічі чорночубі та сивочолі, серед них – і хлопчачі з дерев'яними щитами, і пенсіонерки з гарячим чаєм, і навіть вагітні з аптечками. Це вселюдська і національна мужність...» («Небесна сотня», передмова, с. 5). Також Л. Воронюк називає свою антологію «унікальним явищем» на «українській літературній площині... ментальній, духовній, соціальній» (Там же). Сьогодні для всіх українців, як і для всього людства, Україна, Майдан, Донбас, Луганськ стали символами нескореності українського народу, бо Майдан та його пам'ятні вірші Чернівецька письменниця Віра Китайгородська називає «релігією нашої свободи»:

Її, окрадену, збудили,
Вона не спить над сотню днів.
Розверзлися нові могили
Для найвідважніших синів.
І не однаково нікому,
Як далі житиме вона,
Розбурхана вогнями грому,
У серце стріляна сама. (с. 139).

Вірш висловлює грізну правду, бо у саме серце України стріляли московські кати, і це знає світ, чують і бачать сусідні народи, як тужить із жалем у душі Акулін Едуард із Білорусії: «По серце в крові Україна/ По очі в сльозах Білорусь» (с. 8), а ще більшого болю завдають свої такі вороги, зізнається поет Володимир Вознюк: «Жахались предки яничарів/ З чужих світів з-поза морів,/ А ми – домашніх яничарів/ од українських матерів» (с. 57). Жах вогню, диму і куль на Майдані не страшили зовсім людей: ні молодих, ні старих, ні матерей, ні дітей, як доказує 13-літній герой Баранов Кирило у вірші «На барикадах», бо він ніч ідень боронив рідну землю своїм тілом і заспокоював маму:

Ходи зі мною, моя рідна мати,
Бо зараз ми усі потрібні там,
Де треба укріпити барикади,
Щоб встояти за Україну нам. (с. 20).

Жахиття пострілів і крові були і є, і хтосна доки будуть на Україні, тому поклик Шевченка та його Кобзаря стоять на сторожі Божественним словом:

Беззахисна мрія... і снайпер... і кров... і жахіття...
За пострілом постріл – зриваються душі увисьь.
...І це Україна. Це вже двадцять перше століття.
Шевченкові очі... Ти сильний, Кобзарю. Дивись!
(Бенедишин Любов, с. 29).

Дух Свободи з Майдану скликав молодь з усіх сторін України до боротьби, між добровольцями були львів'яни, завзяті патріоти Західної України і, певне, з-серед них теж впали зірки до небесної сотні, як свідчить драматичний вірш Уляни Дубініної «Не стріляй»:

Не стріляй!
Ти стріляєш у власного брата!
Не вбивай!
Я благаю тебе не вбивати!
Він студент!
Він повстав, бо не можна терпіти...
Бо не може у рабстві під нелюдом жити....
Не стріляй!

(...) Ти вистрелив...
Куля поцілила в скроню...
Вся Україна в Молитві складає долоні.
(Пам'яті Романа Гурика, 19-річного
франківчанина, який загинув
23 лютого 2014р., с. 97-98).

Через місяць після цієї трагічної дати я побував у Львові на святкуванні 200-річчя пророка України Т. Шевченка і там на центральній площі Великого Кобзаря, на відкритій сцені проводились спільні молитви львів'ян за волю України, про це свідчить і Запотічна Марія, бо такі молитви велись цілою країною: «Вся Україна в молитві складає долоні...», благала і благає Господа зупинити пролиття братської крові, не затопувати вічно живу волю:

Вставай, Україно, вставай, рідна ньенько,
І волю свою не проспи!
Бо рвуть твоє тіло, голубко біленька,
Московські кати-яструби!..

(«Вставай, Україно», с. 116).

Обвинувачування вбивців Небесної сотні на Майдані – прямі, бо всі знають, хто діяв і діє за спиною «володарів» гнилої влади – «московські кати-яструби», що нібито захищають своїх росіян на Україні, яких інша авторка, Литвинюк Юлія, засуджує за чорну зраду у своїм вірші: «Мій брат мене зрадив і кров'ю умив/ Він тишком поранив – підступно вчинив» (с.181), а це – свята правда, яку весь світ бачить і жаліє, як за своєю ріднею:

Настане день на цій землі,
Щоб жити вільно і кохати,
І смерть героїв вкаже нам,
Як про безсмертя пам'ятати.

(Перон Грегори, Франція,
«На землі волелюбних застигло життя», с. 244)

З сусідньої Польщі Птак Божена запитується іронічно, чи знає хтось ціну волі на світі, і засуджує політичну гру сильних цього світу:

За скільки євро
доларів
позолочені ручки і крани
(...) За скільки літрів пролитої крові
це все можна продати?
(...) Сваритись з Росією?
на гральному столі
політичних ігор
лежить
безрадна, закривавлена
Україна. («За скільки євро», с. 266).

Існують в майданівській антології і невідомі автори, вірші яких стали народними, повідомляє в передмові Леся Воронюк, яка навіть запрошує читачів, котрим

відомі «батьки» анонімних віршів, повідомити редакцію. Справді, ці вірші – прекрасні народні шедеври, бо й зараз-таки лунають з уст до уст святі ідеали волі і спасіння:

Ще не вмерла Україна
І не вмере ніколи,
Буде вільна споконвіку,
Як козак у полі.
(«Ще не вмерла Україна», с. 363);
або:
Нехай у царстві Вознесіння
Знайдуть повстанці наші спокій
За нас і за людське спасіння.
Молімось, люди, у скорботі.
(«Скорботну свічку запалімо»
с. 360)

Певне, що пам'ятні вірші українського національного болю, зібрані в антології чернівецького вид-ва Букрек «Небесна сотня» (на офсетним

кольоровім папері, з надзвичайними тематичними малюнками та фото), залишаться невмирущими, як і жертвні подвиги героїв Київського Майдану за їхню любов і нескореність, за волю матінки України, але, одночасно, свідчитимуть про любов і шану сусідніх і братніх народів, що в ім'я Свободи стали гранітним муром захищати волелюбний європейський народ України, якому «старший брат» хоче заборонити бути у лавах ЄС і, вчинивши цей ганебний і кривавий пролог у Києві, розпочав жажливу війну на східних землях України, загрожуючи всьому мирному світові своїми свавільними вчинками. Тисячі нових жертв борців-захисників та невинних громадян, що гинуть щоденно на фронті і між руїнами своїх домів у «братнім пеклі» Новоросії, ще будуть описані епопеями героїчного народу України і навіть цілим світом, бо правда і воля ніколи не згинуть.

Отже, антологія молодої письменниці і журналістки Лесі Воронюк стає духовним дзеркалом української нації в один із найважчих часів її історичного існування, ставши жертвою підступності таки свого «старшого брата», що замінив Київську Русь всемогутньою Росією і купує в крові, як колишні монголи, мирний народ України, який не здається, а мужньо боровся на Майдані і бореться зараз на Донбасі та молиться Богу разом із всім мирним світом, щоб врятувати українську державу і націю, що повинна сама вирішати свою долю. Може, треба, щоб така надзвичайна книжка про невинні жертви добросусідньої країни, що «Голосом Народу Говорить», була надрукована і в Румунії українською та румунською мовами.

Господи Всевишній, змилуйся над Україною і всіма мирними народами, хай живуть мирно на волі, радіють життям і прославляють Царство Небесне!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОБРАЗ КОЗАКА-УКРАЇНЦЯ В РУМУНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

(Імагологічні студії)

(Продовження з № 247)

Образ Тимофія Хмельницького в історичній новелі «Руксандра Доамна»

Не можемо ігнорувати перший літературний опис весілля Тиміша Хмельницького з дочкою молдавського господаря Василя Лупу Руксандрою, якого робить Георгіє Асакі в історичній новелі «Руксандра Доамна» («Княжна Руксандра»), бо, як пише Лідія Ковалець, ця новела:

Написана жваво, темпераментно, сповнена величезної симпатії до матеріалу, української теми загалом, ця новела явно відрізнялась од трактування згаданих подій, котре побутувало в польському та молдавському письменстві. І Тиміш Хмельницький, «наскільки вродливий, настільки й мужній», і його батько-гетьман – персонажі всуціль позитивні, а та справа, яку вони робили, – праведна, позаяк козаків «шляхта придушувала нестерпним ярмом».¹

Через брак чисто літературних елементів, багато румунських літературознавців розглядають новелу «Княжна Руксандра» (як і всі історичні новели Ґ. Асакі) як продовження старих румунських літописів, а головню *Літопису Країни Молдавської від Аарона-воєводи до наших днів* Мирона Костіна. На нашу думку, порівнюючи історію молдавського господаря Василя Лупу в новелі «Руксандра Доамна» з історією, написаною Мироном Костіном, не знаходимо жодної подібності, окрім власних імен, які Мирон Костін запозичив від польських істориків, звідки пізніше запозичив і сам Асакі, а деякі з цих імен мають особливі форми, як ім'я Богдана Хмельницького, про якого пишуть обидва автори, зберігаючи форму Хміль, яку зустрінемо пізніше і в творчості Міхаїла Садов'яну.

Доля Асакі, як і доля Мирона Костіна, була тісно пов'язана з Україною. Це підтверджується, як пише Лідія Ковалець у вищезгаданій статті:

...на рівні найпрезентативніших довідкових видань – «Української Радянської Енциклопедії», «Енциклопедії Українознавства», «Української

Літературної Енциклопедії», «Енциклопедії Сучасної України». Та й спеціальні статті авторства М. Богайчука, А. Волкова, Ф. Левіта, О. Романця, М. Чередарика.

Ґ. Асакі народився на півночі Молдови в селі Герца (нині місто Герца Чернівецької області, Україна) в 1788 році. Сім'я раніше жила в Трансильванії, де була відома під прізвиськом Асакієвіч. Його батько Лазар Асакі був православним священиком вірменського походження, мати Олена – дочкою трансильванського священика. Після початку чергової російсько-турецької війни сім'я переїхала до Буковини, потім до Галичини. Тут Ґ. Асакі вчиться в початковій школі м. Герца, а пізніше у Львові, де навчається в єзуїтському коледжі, а в 1803-1804 рр. – на філософському факультеті Львівського університету.

У роботі *Сторінки літературно-мистецького щоденника Георгіє Асакі*, її автори Ганна Панциру та Інна Вельховецька пишуть:

Георгіє Асакі розробляв і українську тематику. Цікава, зокрема, його історична повість «Князівна Руксанда» (1841), в якій йдеться про одруження сина Богдана Хмельницького Тиміша з донькою молдавського господаря Василя Лупула. В історичному нарисі «Мазепа в Молдові» (1859) автор з симпатією намалював образи гетьманів Б. Хмельницького та І. Мазепи – борців за свободу і незалежність України. В 1842 році письменник опублікував дуже цінну статтю «Козаки». Автор, зачарований українською пісню, називає козаків «хоробрим народом». Українські історичні й соціальні пісні для нього – це політичні маніфести і бойові прокламації народу. «Ці пісні, – підкреслює Асакі, – завжди надихали козаків старовинним духом незалежності й відваги». Про Україну та її мальовничі міста Ґ. Асакі з любов'ю написав в нарисах «Щоденник молдавського мандрівника» (1830) і «Львів» (1866).²

Новела «Княжна Руксандра», хоч і містить у собі багато історичних даних, – це історія кохання двох молодих людей – Тиміша і Руксандри, які щиро покохали одне одного. Господар Молдавії Василь Лупу обіцяв свою дочку польському князеві Дмитру Вишневецькому (якого Асакі називає Корибутом), в

той же час Тиміш Хмельницький, почувши про красу Руксандри, прибуває на Вербну Неділю до Ясс, і дарує їй гілочку верби, після чого зникає. Здивована Руксандра сприймає його за князя Корибута.

...син одного славного козака, що народився на бергах Бористену (Дніпра), куди дійшла слава про чарівну красу Руксандри, забаг її руки та

Йозеф Брандт. Гімн Богородиці

серця; він осмілений своєю пристрастю їде тайком в Молдавію, щоб побачити ту невідому красу, яка надихнула його на таке нездоланне кохання. Вдаючи із себе купця, перетинає степи Дністра та Пруту, прибуває до Ясс, де скоро переконається, що правда перевищує ту славу, про яку він чув. День його прибуття співпав з Вербною Неділю; скориставшись нагодою, коли сім'я молдавського господаря знаходилася в церкві Трьох святих, бажаючи, щоб його побачила Руксандра, козак змішався з юрбою, наблизився і подав їй гілку верби, в якій княжна, повернувшись додому, знайшла записку з таємничими словами: «Той, кому небо тебе призначило, присвячує тобі цей символ своєї пристрасті і клянеться мати тебе за свою жінку, або померти!» Після чого, не гаявши ні хвилини, вийшов з церкви, подався верхи до лісу дорогою, яка вела до Бористену. Всі спроби віднайти сміливого чужинця виявились даремними. Княжні Руксандрі ні на думку не спадало, що то міг бути хтось інший окрім князя Корибута, якого ясний розум видумав ще більш дивні діла. Руксандра, яка думала, що впізнала його в особі переодягнутого купця, наскільки красивого, настільки сміливого, присвятила йому своє кохання, хоча відмовлялась від одруження з ним, навіть коли посередничав у цій справі її батько. Цей закоханий був Тиміш, син славного Богдана Хмельницького, голова козаків, який, повернувшись до свого батька, розповів йому про палкий вогонь своєї пристрасті, щоб добитись руки Руксандри. Але ситуація, в якій знаходилася

його держава та її стосунки з Польщею, не дозволили Богдану зайнятися справами сина, хоча з політичної точки зору він вважав дуже важливим таке поєднання.³

Про українських козаків, про їхнього гетьмана Богдана Хмельницького («Страшного гетьмана, який розпилював повноважних послів на куски») та про їхні стосунки з Польщею Асакі пише:

Українські козаки, що стосується їхньої мови та релігії, то вони більше русини, ніж поляки. Шляхта пригнобила їх нестерпним ярмом. Вони кілька разів заворушувались з метою отримання привілеїв, але кожного разу їхні скарги приносили їм ще важчий гніт. Жорстокий наклеп з боку поляків на його жінку та сина перетворили Богдана Хмельницького з вірного Польщі гетьмана на жорстокого ворога. На його заклик піднявся весь козацький народ, ошаленілий і жадний помсти. Богдан з тростиною в руці, єдиним знаком його гідності, скоро став на чолі армії, яка налічувала 300 000 людей. Польська армія, озброєна проти цього бунтівника, була розгромлена. Польща, Україна та Малоросія підкорилися владі Богдана, а кримські татари також поповнили ряди повстанців, щоб тільки роздерти республіку на шматки. Ці варварські орди, створені з невірних та християн, окроплювали кров'ю все, що зустрічали, вбивали шляхту, грабували монахів, навіть мертвих у гробах не обійшло це варварство.⁴

Історичні події Асакі презентує досить коротко: Під час козацького повстання, польський король починає переговори з українським гетьманом, але Корибут з групою озброєних шляхтичів, без королівського дозволу, нападає на козаків якраз під час перемир'я. Розлючений Богдан Хмельницький повертається в Україну, щоб зібрати нове військо, з яким оточує польський табір. Поляки знову просять перемир'я. Богдан ставить умову, щоб вони передали в його руки Корибута, але той втікає в Молдавію, де ховається під іменем – Аргір. Тут його приймають радісно завдяки його манерам, культурі та красі.

Після перемоги над поляками Богдан Хмельницький висилає сватів до молдавського господаря, щоб той віддав свою дочку Руксандру за його сина Тиміша. Василь Лупу, послухавшись поради Корибута, відмовляє Богданові, надіючись на допомогу Польщі, але докінця, примушений козаками обіцяє, що віддасть свою дочку за Тиміша.

(Продовження на 20 стор.)

ОБРАЗ КОЗАКА-УКРАЇНЦЯ В РУМУНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

(Продовження з 19 стор.)

Почувши таку вістку, Корибут вирушає до молдавського господаря, який в той час знаходиться в Сороці. Коли наближається до бурхливих вод Серету, по той бік річки бачить дві постаті, які стоять навколішки під загрозою утоплення і моляться Богу. Разом з одним зі своїх слуг, Корибут перепливає річку і рятує їх. Виявилось, що були ніхто інші, як Руксандра та один монах (мабуть, її духовник).

Змушена виходити заміж за Тиміша, якого вона навіть не знала, що пізнає, і наслуховавшись тільки лихого про нього, Руксандра поверталась з Ясс, куди ходила поклонитися мощам святої Параскеви, для «духовного підкріплення». Вона навіть не знала і того, що її рятівник сам Корибут, бо вона його знала під іменем Аргір. Корибут знову старається переконати молдавського господаря відмовити українському гетьманові, і йому це вдається.

Йозеф Брандт. *Бій*

Відбувається нова битва між поляками і козаками, в якій перемагають поляки, а Корибут повідомляє Василя Лупу, що їде відсвяткувати своє весілля з Руксандрою, яка, думаючи, що саме він є тим лицарем, який подарував їй вербову гілку, дуже щаслива.

Тиміш теж не гає часу. Визволивши свого батька з татарського полону, нападає на польські та молдавські війська.

Ображений відмовою, яка плутала його інтенси і збагачувала ворогів, розлучений Богдан Хмелинський вирушає до Сучави; але щойно перетнувши Дністер, Дорошенко з 40 000 козаків та ватагами татар почали грабувати Молдавію.

Поляки, надто зайняті загоюванням своїх ран, не мали можливості допомогти своєму союзникові, таким чином, молдовани, неприготовлені до війни, хоча й оборонялися з великою хоробрістю, були змушені відступати і ховатися в замках Хотину та Сучави. Василь Лупу був знову змушений обіцяти, що віддасть свою дочку за Тиміша Хмельницького.⁵

Після такої перемоги Тиміш Хмельницький прибуває до Ясс, щоб відсвяткувати своє весілля. Коли наближається до Руксандри, повторює ті самі слова, які написав їй при першій їхній зустрічі. Щаслива княжна нарешті дізналась, що саме Тиміш є її коханим, якого так дуже бажала. Ось як описує Асакі цю історичну зустріч:

Це вже не були ті хижі козаки, які сіяли страх на своїм шляху, цього разу вони були дружніми, гарними лицарями, які своїми піснями, веселістю та грішми, яких дарували, зачарували молдованів. Тиміш, найгарніший з-поміж всіх козаків, зодягнений в блискучу кольчугу, їздив серед своєї ватаги, тримаючи в руці не шаблю, а вербову гілку, з якою увійшов до церкви, де його зустрів митрополит та молдавський господар, тримаючи Руксандру за руку. Тиміш як переможець, який стільки боровся за неї і, на кінець переміг, став навколішки перед нею і простягаючи їй вербову гілку, сказав: «Той, кому небо тебе призначило, дарує тобі сьогодні свою руку та життя».

Весілля щасливої пари відсвяткувалося 2 червня 1652 року, і тривало три дні...⁶

Новела Асакі, на відміну від інших творів про це історичне весілля, закінчується хепіендом. Асакі не розповідає про подальшу трагічну долю Тиміша та Руксандри.

(Далі буде).

1 Лідія Ковалець, «Мазепа» Георгіє Асакі в контексті життєво-творчих зв'язків письменника з Україною, «Наш голос», ч. 245, 2014.

2 Ганна Панциру, Інна Вельховецька, Сторінки літературно-мистецького щоденника Георгіє Асакі, <http://www.library.cv.ua/wp-content/uploads/2013/11/asaki.doc> (перегляд 03. 02. 2014).

3 Gh. Asachi, Nuvele istorice, Minerva, București, 1915, pp. 288-289.

4 Ibidem, pp. 289-290.

5 Ibidem, p. 293

6 Ibidem, pp. 294-295.

Наталія СПІВАК, м. Чернівці

Книга про кобилянськознавців - «20 есеїв про Ольгу Кобилянську та її поціновувачів»

Щойно друком у найбільшому чернівецькому видавництві «Букрек» (директор – Дарина Степанівна Туз-Максимець) вийшла нова книга літературознавця, кандидата філологічних наук, доцента кафедри української літератури ЧНУ ім. Юрія Федьковича, постійної авторки «Української ластівки», просвітянки – Ярослави Мельничук. Про вміст книги промовляє її заголовок – «20 есеїв...», зібрання літературних портретів славетних попередників

(Т. Шевченка й Ю. Федьковича), видатних сучасників – М. Коцюбинського, Л. Мартовича, С. Смалья-Стоцького, В. Сімовича, В. Стефаніка, Миколу Євшана у їх дотичності до нашої крайки Ольги Кобилянської.

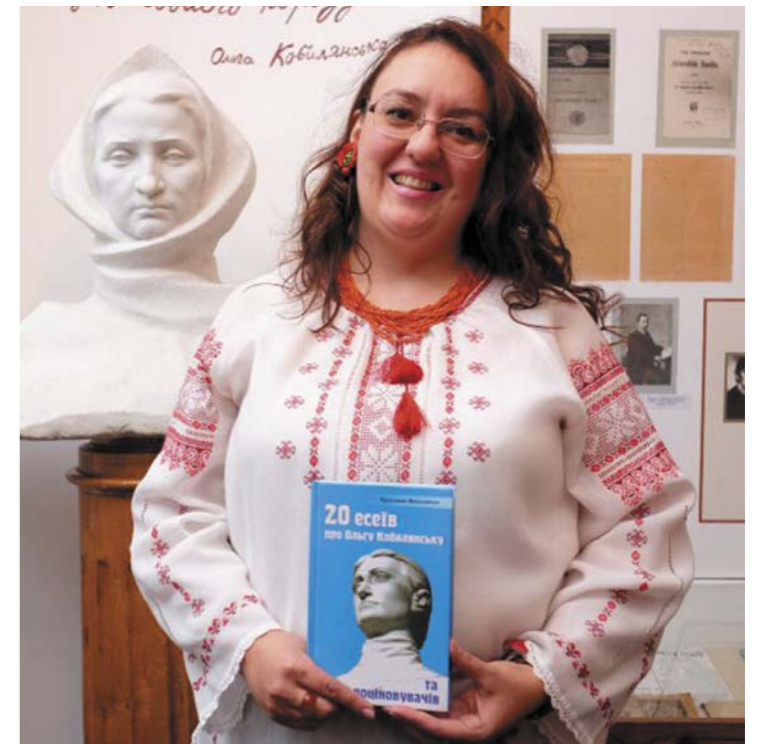
Більше того, окремо дослідниця зупинилася на постатях тих, хто предметом своїх наукових студій обрав творчість авторки «Царівни» й «Апостола черні». А це – текстолог, упорядник ряду видань Федір Погребеник, германіст і дослідниця мови Кобилянської Ярослава Погребеник, це професор Львівського університету, людина з особливою харизмою Іван Денисюк та його дрогобицький товариш Зенон Гузар, вчений зі складною долею Ничипір Томашук та київський професор Олег Бабишкін, україністка з Румунії М.Ласло-Куцюк, письменники і науковці -- М. Івасюк та професор Б. Мельничук.

Не обминула увагою Я. Мельничук і музейників – першого директора Чернівецького літературно-меморіального музею Олену Коваленко, зятя Кобилянської, багаторічного працівника музею Ельпидефора Панчука. З особливою пошаною наголосила на внескові у кобилянськознавство нинішнього шефа оселі – Володимира Вознюка, стаж роботи якого тут 42 роки. Варто зазначити: книга «20 есеїв...» має розлогу присвяту – Вчителям, які залишилися в пам'яті авторки. Це – доцент-фольклорист Ярослав Вишиваний, професор-діалектолог Кость

Герман, доцент Анатолій Добрянський (хрещений батько), доцент Юрій Клим'юк, головний редактор «Буковини» Володимир Михайловський, професор-германіст Олександр Огуй, доцент-лінгвіст Степан Перепелиця, професор Ростислав Пилипчук, старший викладач Олександр Романенко, доцент Микола Юрійчук. Земля їм пухом і Вічна пам'ять!

Визначальною категорією у нашому бутті є Пам'ять, те, що збережеться і залишиться. Саме музеї бережуть пам'ять, а вже 70 років з часу заснування від 27 листопада 1944 року – це робить єдиний у світі музей Ольги Кобилянської в Чернівцях.

У передмові до книги Олеся Химин, доцент Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, наголосила: «Хочеться, щоб інтерес до постаті славетної землячки завжди був для Ярослави Мельничук пріоритетним. Адже вона так глибоко зуміла вивчити і творчість самої письменниці, і її цікаве оточення...».

Ярослава Мельничук

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

МОТИВ ПОДОРОЖІ - ВІД СТАРОДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Мотив подорожі це повторюваний і завжди присутній у світовій літературі мотив, бо далекі подорожі, невідомі краєвиди, дивовижні тварини, невимовна краса дикої природи здавна цікавили і вабили людей. Твори про подорожі досить популярні серед читачів і в сьогоденній час, а таких творів, які можна було б назвати подорожжю, є безліч: від подорожніх записів до фантастичної подорожі. Початки мандрівної літератури сягають сивої давнини. Спочатку подорожі важко було відрізнити від географічного письменства, бо це були усні оповіді та перекази, які мали практичний характер для мандрівників. Набагато пізніше з'явилися писемні форми, які знаходяться на межі географії, історії, етнографії та літератури. За визначенням літературознавців, подорожі в літературі – це нотатки мандрівника, які містять подорожні враження, опис дорожніх пригод, спостережень, вони спрямовані на те, щоб подати читачеві нові відомості про маловідомі чи нововідкриті країни; історія стилізованого під опис реального чи вигаданого мандрування, підпорядкована додатковому ідейно-художньому завданню: творення пригодницького, утопічного, філософського ефекту.¹

Шадрина Марина Геннадіївна пише у своїй дисертації: «Подорож – жанр, який має у своїй основі документальний характер (або, точніше, те, що тяжіє до суто інформаційного ряду), автор і герой-мандрівник нероздільне, вони, по суті справи, становлять одну й ту ж особу; літературний світ подорожі – можливо, точний відбиток дійсності, параметри і якість якого визначаються позицією суб'єкта (мандрівника) в об'єктивному світі і тієї культурної ролі (вчений, купець, посол), яку він у цьому світі грає».²

Мандрівні сюжети складаються з різних подій та обставин, які формуються навколо двох основних просторів: дороги (процесу переміщення, поїздки, плавання морем) та місця (будь-яких пунктів, де на більш-менш довший час зупиняється герой). До типових «дорожніх» мотивів і подій належать «аварії, стихійні лиха, хвороби, втрати документів, спілкування з попутниками». Простір «місця» зазвичай у подорожах вміщує «відвідування трактирів, ресторанів, обідів, знайомства з людьми, перебування в готелях, знайомство з самим містом, розваги героїв. Осібно стоїть мотив митниці, один з найбільш використовуваних у творах про подорожі».³

До найвідоміших цивілізованому світові дорожніх нотаток належить «Одіссея» потенційного авторства Гомера, де вперше у світовім письменстві дорога концентрує навколо себе і сюжет, і текстову канву, а головне, набуває антропологічного виміру. Можемо назвати ще кілька яскравих прикладів творів-подорожей. У 1826–1831 роках Г. Гейне пише «Подорожні картини». Це своєрідна послідовність зв'язаних тематично художніх нарисів. На перший план у творі автор поміщає самого себе, однак роль допитливого, енергійного спостерігача йому дуже пасує. Мандрівка Гейне горами Гарц лежить в основі сюжету. Прикметно, що поет не просто описує бачене, а й висловлює критичні думки щодо громадського, політичного й культурного життя рідної йому Німеччини.⁴

Подорож з літературними елементами з'являється пізніше. Її зразком служить поетичний опис подорожі у античній літературі. Найбільш розвиненим він був у Стародавньому Римі та Греції і являв собою поетичний звіт про мандрівки з використанням міфологічних та елегійних сюжетів, вихвалюванням відвіданих місцевостей і їх пам'яток. Основні його елементи – опис місця, кліматологічні зауваги, вигляд та звичаї мешканців, особливості природи, історичні та філософські медитації, авторські роздуми.

Із плином часу з'явилися подорожі з певною метою, які були пов'язані з торгівлею, дипломатичною і науковою діяльністю, військовими справами та релігією. Оскільки кожна релігія мала свої святі місця, це привело до появи в літературі паломницької прози. Різноманітні мандрування були досить популярними і в давній українській літературі. Цей «жанр, – як зазначає П. Білоус, – у давньому українському письменстві розвивався не ізольовано, а в найближчих контактах з аналогічними явищами в інших слов'янських літературах...»⁵

У XVII-XVIII століттях широкої популярності набули подорожні щоденники. Їхні автори вирушали в мандрівки здебільшого в освітніх, рідше у дипломатичних цілях, детально описуючи шлях, місцевості, звичаї, світське життя, розваги жителів певного культурного простору. Вони не тільки фіксували побачене під час мандрівок, а й ділилися власними враженнями, фактами та роздумами. У XVIII і XIX століттях до існуючих уже давніх форм мандрівної літератури додаються нові тексти, які народжуються в результаті цільових

подорожей, або таких, що здійснюються заради нових вражень та розваг. Різноманітні подорожні щоденники та нотатки – жанр, що пройшов крізь віки. Авторів таких творів цікавила не тільки природа та архітектура відвідуваних ними місцевостей, але й звичаї, обряди, традиції. Часто вони встановлювали своєрідний діалог з читачем на різноманітні теми – культурні, літературні, філософські.⁶

Особливий вплив на розвиток польського подорожнього письменства мав романтизм. Світлана Черноус пише: «Мотиви подорожі часто використовували письменники у своїй художній творчості. Поети романтики, наприклад, шукали творчого натхнення у забутих цивілізаціях чистих, незайманих територіях. Такою інспірацією була Шотландія для Англії, а для Польщі стала Україна. Так в польському романтізмі виникла українська школа романтиків. Польські письменники часто подорожували теренами сучасної України і в своїх щоденниках описували її мальовничі пейзажі, звичаї, традиції. Таким чином, у польському письменстві жанр подорожі набув ще ширшої популярності. Польський романтизм, розвиваючи взірць сентиментальної подорожі, створив власний зразок цього жанру як екзистенціального досвіду. Найбільш поширеною формою подорожніх літературних записів у XIX столітті була мальовнича і образна подорож, витоки якої виходили з поезики жанру. Метою такої подорожі було живописне відображення побачених місцевостей».⁷

В епоху романтизму розвивається також інший вид подорожі – нотатки засланців. Найгольвішими нотатками такого виду в українській літературі є журнал Тараса Шевченка, про який Олексій Жемчужников писав: «Бракує мужності читати його щоденник. Жахливіше, глухо, безвітніше – не можна собі нічого уявити. Яке треба мати добре, чисте серце, щоб не впасти і витримати до кінця! Як не помер він у цьому убивчому катуванні, довгому, байдужому?! Муки його, своєю тривалістю, були жахливіші і бурливіші всіх мук, яким піддавалися герої України. [...] Читачі відомого листа Шевченка відчували тільки малу частку безрадінного його існування, ледве могли зрозуміти, чому він не може розказати про себе, але, взявши в руки щоденник страждальця, вони зрозуміють причину його мовчання. Болять зруди, щемить серце при читанні кожного слова, запеченого кров'ю, і я переривав читання цих безрадінних сторінок. Рядки щоденника викликають стогін, зітхання; потрібно перерву, відпочинок серцю, спирає у горлі подих...»⁸

Цей образ вигнанця, змушеного залишити рідний край, сина переслідуваного, знедоленого народу, вимушеного підкоритися обставинам, проте

незламного духом – об'єднує подорожі даного періоду. Вони сповнені патріотичних прагнень до свободи, визволення з ярма неволі.

Засланець, емігрант, науковець, турист, дипломат, репортер і письменник – постаті авторів, під пером яких народжувалися подорожі. Кожен з них творив свій тип подорожей, який залежав від відвіданих місцевостей, цілей, інтересів, таланту. Хоч подорож може не мати чіткої структури – початок, розвиток дії, кінець, проте просторова категорія є домінуючою і визначальною, що відрізняє подорож від мемуарів, у яких основоположною є категорія часу.⁹

Та сама Ірина Володимирівна Гординська пише, що якщо перші давні мандрівки без мети – суто для отримання нових вражень, поклоніння святинам та відвідування визначних історичних пам'яток, спілкування з мальовничою природою тощо, то «відсутність мети» в постмодерністських текстах характеризує певну фазу кризи культури, розчарування, відмови від цілісної картини світу. Така подорож без мети відповідає західній моделі постмодернізму. У східнослов'янській версії постмодернізму метою подорожі є пошук. Герой-мандрівник прагне в першу чергу самоідентифікації, знаходження власного «я», а поштовхом для початку мандрів часто слугує нестабільність, втрата індивідуального місця в суспільстві, культурі, свідомості тощо. «Отже, під мотивами мандрування розуміють усі психологічні та фізичні чинники, що спонукають людей вирушати в подорож у сподіванні задовольнити свої потреби та бажання. Мотив мандрування в літературі постійно змінюється, зустрічаючись у різній інтерпретації: подорож, туризм, паломництво, лабіринт, юродство, втеча, блукання, повернення тощо».¹⁰

¹ С. Абрамович, *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – с. 419.

² М. Г. Шадрина *Еволюція мови „путешествий“*: дис. доктора філол. наук: 10.01.2001 / Шадрина Марина Геннадіївна. – М., 2003. – с. 312.

³ С. Абрамович, *op. cit.* с. 85-88.⁴ Гординська Ірина Володимирівна, *Мотив мандрування в романі Ю. Андруховича „Дванадцять обручів“* <http://gordinskaya.ucoz.ru/load/0-0-0-7-20>.

⁵ П. Білоус, *Паломницький жанр в історії української літератури*, Житомир, 1997. – с. 9.

⁶ Світлана Черноус, *Еволюція жанру подорожі у польській літературі*,

www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiiirbis_64.exe.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Віктор Дудко, *Хто підготував першу публікацію щоденника Тараса Шевченка?*, <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/24672/19-Dudko.pdf?sequence=1>.

⁹ Світлана Черноус, *op. cit.*

¹⁰ Гординська Ірина Володимирівна, *op. cit.*

Юрій ПАВЛИШ

Із циклу «ПОПІЛ І РОЗМАЙ»

* * *

Наповнюючи вільно світ,
Абсурдність величава
Нікому не складає звіт
А здобуває слави.

Буває біле в чорноті,
Буває чорне в білім.
Буває всяке у житті
В порядку задубілім.

* * *

Щоби прощали вороги,
Таке не випадкове.
Вони з райдужної дуги
Кують тобі окови.

Тому у райдужній дузі
Щоразу, вічний Боже,
Храни мене хоч від друзів.
Що – вороги, як можеш.

* * *

Чи буйна тиша, а чи грім,
З структурою амеби,
Чогось у всесвіті моїм
Зову себе до себе.

Зову себе і жду та жду
В сутужі, білий світку,
Неначе впрілий по льоду,
Неначе зціпий влітку.

* * *

Зійшлися друзі й вороги
У всесвіті моєму
Вишукуючи навкруги
Моєго «Я» емблему.

* * *

Зіграю вечір зимовий
Зігрівши сянні зорі.
Зови мене, зови й лови
Манливно в кругозорі.

Знайдеши і будь-коли й будь-де
Мене, коли захочеш,
Тому твій зов мене веде
Від досвіту до ночі.

* * *

Вже лютий лютий і в мені,
Ввійшов неначе в рами.
А я собі на камені
Крізь сніг рахую шрами.

Пора моя все у бігу.
Віддавна ми ті самі.
Тепер і я вже у снігу.
Тому твердий, мов камінь.

* * *

Вклоняюся березі і
Малиновій троянді.
Вони в русло поезії
Вели мене в Об'янді.

Хоч повно словників, мені
Далеко ще до креса.
З Об'яндюю живуть в мені
Троянда і береза.

ЧАС ЦІДИТЬСЯ В ЧАШУ МОЄЇ ДУШІ

Слова Корнелія ІРОДА

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Allegretto

Voice

1. Час ці - дить - ся в ча - шу мо - є - ї ду - ші,
кра - пель - ка чор - на, кра - пель - ка бі -
ла - но - чі і дні, но - чі і дні.

1. Час цідиться в чашу моєї душі,
крапелька чорна, крапелька біла –
ночі і дні. (2)

2. Від цього і простір все меншим стає,
на крок вже ближче, на два вже ближче –
щастя моє. (2)

3. Давно визирую той день, коли Ти
будеш тут, будеш тільки зі мною –
вік весь цвісти. (2)

4. Тече в моїх жилах нова уже кров:
крапля гаряча, крапля кипуча –
Ти і Любов! (2)

Микола КОРСЮК

ІЗ ОСІННІХ ВІДБЛИСКІВ

* * *

Слово розтовкну, роздушу,
Грішний, Господи, Твоє ж,
тверде немов мовчання, камінне,
бо недозернене моє ж
зачахло на вустах
Тобою окаяданене
німою чорнотою
у спраглоті предивних крес
Твоїх слівес неподілимих.
Там ні жовтка, ані білка, –
Одна лиш просторінь густа
Твоєї волі й мовності єдина
без густка нетлінного, одна,
Тож піду на світлотінь її,
яка заманчливо манить,
туманить, п'янить і мовчить.
І зове,
зове безмовністю своєю
і враз зника, би через мить
Себе в принадності явить
На мить.
Тож ходжу, Боже, безголосий, –
Душею струхлий, мов безбожий, –
Тож хіба, Пресвітлий Боже,
Твоє господне добре слово
в безумності своїй
роздушити, як душу, знову?

* * *

Продаю
і ніяк не продам
свою душу осінню.
Щедру.
Усі хочуть душі весняної,
А у мене осіння.
Я з своєю ношуся,
Я з своєю напрошуюсь
на весь світ.
– Купіть,
купіть
у мене осінь,
осінню осінь купіть, –
Така ж прекрасна
І розкішна
аж до осінніх пранебес!
Пранебес мого осініння.
Ношусь із осеню,

Нікому їм осені
не потрібно.
По-осінньому сиплеться дощ,
По-осінньому тополя скрипить,
А їм не хочеться осені.
По-осінньому, Боже, вже мовчиш,
По-осінньому воля
Твоя велить, Господи!

* * *

Як останній жибрак
упаду на коліна
перед Твоєю брамою,
на переділі
впаду навколішки
перед Тобою,
перед незримою межею.
Хіба ж ти скажеш,
Скажеш,
Скажеш
До світлості
Твоєї як дійти?
Мовчи!
Мовчи...

* * *

І що собі,
собі сказати,
Чи дорікнути з-поза меж
благосумному дню?
Поважна осінь жовтоброва
здивилась, як діброва,
осмутою прикрас
і водночас
скидає золото предивних тиш.
Отож облиш,
тули її до радості безумної,
Та чи знайдуться десь слова?
Спокійна осінь
прелунко трубить по-своєму
І по-своєму лунко
поклика.
І осіда.

* * *

І коли соняшник
перехилившись
через тин:
Молитва мовиться.

* * *

І тиховіч
прийшла до мене.
– Допоки? –
дихнуло тишком
у вічі,
– Хіба не час?
І мовив я:
– Схилилась добра осінь.
На нічліг.

* * *

Сам не знаю,
чому наді мною
одразу хилиться
сумні тумани.
І хилиться світ
та ще клониться
клен первозвітній
колись свіжий, як день
благословенної осмути.
Небес вечірніх
жар потух,
І ти уже не ти, –
Лиш хилиться туман.

* * *

А далі що?
Німі кургани
курганять душу,
Безпам'ять крилисть
понад нами.
Німа блакить і чорнота,
що душу щербить,
мов шашіль, –
О мить блаженна доброти,
що сушить легіт
доброго крила,
і нікчемна благовість небес.
Куди йдемо,
не знаючи,
бо блиск лиш блиск,
куди не дійдеш, –
хіба лиш попіл
довгих меж,
поза якими лиш
глуха безмеж
та розбереж
безмовних.
І ніяких меж.

Михайло МИХАЙЛЮК

ПО КОМУ ЗАБОВКАВ ДЗВІН

(Можливі уривки до недописаного роману)

Забовкав по Бенуню Толоканові. Бо вчора Бенунія грім ударив – на смерть.

Було вже пополудні, як край неба заклубочились чорні хмари, потім заgrimіло і заблискало вогневими батогами. Хмари з громами і блискавками наближались до села, і всі знали, що наступає велика гроза, може, навіть з тучею.

Сусіди кажуть, що Бенуньо наколов купу дров і почав заносити їх до шопи, аби не змогли під дощем. Чорні хмари з громами й блискавками нависли вже над селом і почав накрапати дощ. Бенуньо саме ніс до шопи останній оберемок поколотих дров... Отоді й настигла його смерть. Люди кажуть, що в ту мить небо розколола страшна блискавка й заgrimіло так, наче сто канон вистрілили разом, і сталося нечуване диво: блискавка вдарила не у високу ялицю, що росла біля брами, не розчахнула її, не у комин хати, а вцілила у чоловіка, себто у Бенуня. Так і впав він з оберемком дров на руках.

Загавтувала його ґаздиня Параска. І тоді збіглися сусіди. Взяли непритомного Бенуня і занурили його у дощову воду, що зібралася у глибокому шанці біля воріт – кажуть, вода може «втягти» смерть з прибитого блискавкою чоловіка.

Лежить Бенуньо у воді по саму шию, а люди не перестають дивуватись, бо ніколи не чували, щоби грім вдарив чоловіка серед подвір'я, не запаливши хати чи стодоли, стіжка, чи не наробивши іншої шкоди.

Старий Пердей, попахуючи цигаркою, каже, що це лише кара божа, бо відколи світ світом, ще не бувало такого. Може убити грім хіба серед поля. Бо там чоловік найвищий, може під деревом в полі, бо і воно там найвище. От – пригадує старий Пердей – так убило Туня Горбатого, бо той біг з поля додому з сапою на плечі, а сапа має залізо, яке притягує блискавку. Така ж біда спіткала і Митра Бурдейника, бо, як дурень, сховався від дощу на Мізенах під горіхом – то блискавка розчахнула дерево і його обпалила, як вугіль...

Бенуньо лежить по шию у воді шанця, про нього

люди, здається, забули, лише Параска голосить. Тут обзивається Іван Довгий.

«Має рихт вуйко Пердей, бігме, має рихт, Бог буком не б'є, але грішників карає. Не знаю, чи всі чули, але віднедавна, кажуть, Бенуньо ледве не перейшов до покаїнців. Так збаламутив йому голову отой потайний Мукосійник, що Бенуньо перестав ходити в неділю до церкви. Яюсь здибаю його у вівторок на ярмарку і питаю: «Ти шо, чоловіче, з віри виходиш?» А він мені: «А шо, оскома на тебе напала?» Тут я не стерпів і приказую блудному: «Покаїнці-клинці, пекли дідька в ринці!» А Бенуньо, не повірите, чесні ґазди, як бовкне: «Плюю на ваші образи і на ваш хрест!» – Геть забаламутив Мукосійник чоловіка. Треба подивитися чи у хаті ще є образи на стінах, чи вже викинув їх антихрист.

Занурений у воду Бенуньо не подає ніяких ознак життя, тому до шанця підходить вайлуватий Качалуба, котрий розуміється на всіляких хоробах худоби, і, приклякши, великою, як лопата, долонею починає розтирати йому груди. Вода під тілом Бенуня чвакає, і Парасці здається, що то її чоловік починає дихати. Але Качалуба підводиться, безнадійно хитає головою: «капут!»

Страшне слово оговтує чоловіків-пліткарів, вони підходять до шанця і починають хреститися. Потім кажуть Парасці най не голосить даремно, най йде до хати і приготує стіл, бо покійника треба занести досередини, обмити й одягти у все чисте – чоловік же він, а не худобина, аби у брудній воді валятися...

«ДЕКУЮ ЗА ЗДИБАНЄ!»

Тодорко був старим парубком, гейби вже сороківку носив на плечах, та коли хтось радив йому женитися, він вислухає доброчинця, лагідно і яюсь винувато усміхнеться, а як розходиться з чоловіком, зніме капелюха і мовить: «Декувать за слово добре», і відійшовши кілька кроків, обернеться і додасть: «Декую за здибанє».

Носився Тодорко «по-гуцульськи», як і покійний його тато Филімон: ходив він у гачах і довгій згрібній сорочці, оперезаний широким шкіряним поясом, а на голові чорний капелюх з широкими, як у рабина, крисами. Зимом поперх сорочки надівав сардак.

У селі гутурили, що замолоду Тодорко не

Михайло ВОЛОЩУК

Де зникли друзі?

Де зникли друзі літ моїх дитячих,
Що вже не чути їхні голоси?
Коли зрікались ми всі діл ледачих
І жили разом тільки для краси?

Де вони нині? В сивині чи в цвіті?
Так хочеться їх бачити в селі
І радуватись ними в цьому світі,
І заспівати, наче знов ми молоді.

«Два кольори» або «Цвіте калина»
Та інші пісні українських зірок,
Яких ждала з любов'ю Негостина,
І ще їх жде так, як весни садок...

Розлуку важко нам переживати,
І ждати того, що уже нема,
Я буду їхні пісні повторяти,
Допоки стану порохом і я.

В дзеркалі

Де б я не був, на полі чи в гаю,
Пригадую там молодість мою,
Що пролетіла, наче згряя птиць,
Як відгомін далеких вечорниць.

Пригадую і гарних тих дівчат,
Що ткали килими із різних шмат,
І прями так у співах до зорі,
Тоді були ще дуже молоді.

Поволі й вечорниці перейшли,
Дівчата, як лілеї, відцвіли,
А я дивлюсь у дзеркало в кутку
І майже сам себе не впізнаю.

А потім, коли все обміркував,
Як знову в дзеркало я заглядав,
То зрозумів, як лет свій ластів'я,
Що в дзеркалі не хтось чужий, а я.

оженився через свою маму Їхтімію, жінку строгу, яка тримала сина біля себе, мов собаку на прив'язі. Тодорко не виходив з її слова, нікуди не смів йти без її дозволу, а лиш з поля додому до худоби, а з дому знову на поле.

На толіченьці музика грає, данець там, кортить і Тодорку туди, а мати, наче вгадуючи забаганку парубка, як визвіриться: «А шо, пішов би на гулі? Я тобі такі гулі дам, що аж в очах тобі засвітити! Може з тих гулів ще і невістку приведеш мені до хати? Ану до стайні, до роботи! Бо з твоїм розумом перша-ліпша хвойда повіситься тобі на шию!»

Забрав Бог стару Їхтімію до себе (батько Филімон пішов на той світ, коли він ще був хлопчаком), коли Тодоркові було десь тридцять. Як лиш не стало старої, Тодорко геть запустив ґосподарку: корову продав, кури порізавав, а кроликів випустив у гущавину при потоці. Лиш город обробляв, аби мати бараболю і городину, виносив на ярмарок горіхи й яблука, а за виручені гроші купував нафти до лампи, олії, солі і сірників. Дров не купував, палив у шпаргарті лабузом, раз по раз зрубував стару яблуню чи сливу, які перестали родити.

Стара хата під крилатими горіхами небілена, вже й глина-мазанка зі стін осипається від дощів, від вогкості, бо гілля горіхів звисає над оселею і не пускає сонячне тепло, покритий драницями дах обрис мохом, мов старий гриб. Але Тодорко тим не журиться.

«ґаздиня би тобі здалася, йой, як би здалася», – гукає через пліт сусідка Варвара. – бо жиєш, як ведмідь у барлозі, так і заніміти недалеко», – жаліє старого парубка молодича.

А Тодорко, скинувши з голови капелюха, відповідає з поклоном: «Декувать файно за слово добре, декую за здибанє».

За оті подяки у селі загуторили, що Тодоркові бракує клепок у голові і штудерували, як би його на бесіду викликати. Дотепний Юзьо, якого побоювалися за гострий язик, заложився у корчмі з кількома чоловіками за око горівки, що, пся крев, при першій стрічі він так роздражнить Тодорка, що той не витримає і заговорить «по-людськи».

Одного дня Юзьо перестрів Тодорка на дорозі і давай всіляко машкарити його: бурдейником називає, гуцулом немитим, капарником, курієм, мамалижником... Вже й лайливих слів Юзьові забракло, а Тодорко стоїть собі і посміхається, потім знімає капелюха і наче з добрим приятелем прощається: «Декую за здибанє!»

Корнелій ІРОД

СПОГАДИ З ДАВНІХ ДОРІГ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 247)

Наступного дня ми – мої друзі Антал, Янкулеску і я – поїхали до Карансебеша теж чудовим партійним Мерседесом, а назад з нами мав приїхати і професор Дан Сментинеску, бо ночуватиме в тому самому готелі, що й ми.

Подорож від Решіци до Карансебеша – мабуть, зо 50 кілометрів – була веселою, я й Діну посміялись з Людовікового носа, в який його жінка кинула важким слоїком. У відповідь Бадіка розказав кілька сороміцьких анекдотів, хоч він взагалі цього не робив, завжди говорив і вів себе тільки по-джентльменськи.

У Карансебеші Єуджен Мурешан (він поїхав туди ще зранку) сказав, що все підготовлено, афіші зробили своє діло, бо зал уже повен, хоч до початку спектакля ще ціла година.

– Але є й неприємна проблема... – сказав він чомусь тільки мені.

– Що таке?

– Поїзд, яким приїжджає професор Дан Сментинеску, запізнюється на 95 хвилин. Це поки що, бо до приїзду запізнення може зрости ще на хтосна-скільки. Що нам робити? Він не встигне приїхати до сьомої.

– Це погано, – кажу. – В такому разі, навіть відкривши вечір на чверть години пізніше, бо більше не годиться, все одно нічого не допоможе...

– Якщо призначите мене режисером сьогоднішнього спектаклю, я знайду вихід із цієї ситуації, – сказав Діну Янкулеску.

– Ану, Діну! – зрадів я.

– Треба зробити ось як: просто відкрити вечір не лекцією, а поезією; я та Людовік можемо декламувати, скільки завгодно, аж до приїзду професора, а вже після нас Дан Сментинеску хай говорить про життя й творчість Міхая Емінеску.

І так, рівно о сьомій вечір почався без професора Дана Сментинеску. Оба актори представились просто чудово. Я стояв за кулісами. Сцена була в густих потемках і лише по її середині прожектор вирізав освітлене коло, в яке поперемінно з'являлись то Людовік Антал, то Діну Янкулеску. Дивлюсь у зал – слухачі просто зачаровані: ніби поезія геніального Емінеску була доти невідома їм і тільки тепер вперше доходить до їхніх сердець.

Раптом, коли бас Діну Янкулеску ще линув із

освітленого кола сцени, Антал шепнув мені:

– А що, коли я продекламую *Дойну*⁴? Все одно Мізіла нема тут...

– Ти здурів, Бадіку?! Ну, хіба якщо г'вайт хочеш, щоб нас звідси повезли прямо у Вакарешть⁵...

Через півтора години прибув нарешті й професор Дан Сментинеску, якого Єуджен Мурешан завів прямо за куліси. Він став вибачатися за запізнення, а я пояснив, що все гаразд, бо ми переставили моменти вечора: спектакль почався поезією й закінчиться його доповіддю.

Дан Сментинеску – мужчина якихось шістдесяти років, низький та товстий, аж опецькуватий, круглолиций і губатий, а з-під густих наїжачених брів непосидюче визирала пара малих сірих очей. У Бухарестській консерваторії він читав курс румунської літератури.

Коли Людовік Антал і Діну Янкулеску закінчили свій момент, оплески та овації публіки довго не вгавали. Виступ професора Сментинеску теж сподобався, хоч, на мою думку, був він не чим іншим, як резюме відомої книжки Джордже Калінеску «Життя Міхая Емінеску», але все одно людям сподобався, бо більшість слухачів, певне, не читали ту книжку.

Після вистави секретар міського комітету компартії, який одночасно був і мером Карансебеша, подякував і поздоровив артистів та професора й запросив всіх нас на урочисту вечерю. У підвалі міського комітету знаходився спеціальний зал, ніби навмисне влаштований для гомеричних, але таємних гулянок, далеких від очей простоліду. Навколо довгого стола засіло нас зо двадцяттеро. Чого тільки не було перед нами на столі? Шинка, голландський сир, бринза, різні ковбасні вироби, ікра, копчений оселедець, печеня, жарені кури, начинені фаршем пироги, копчена баранина, начинені червоною квашеною капустою перці та різні салати. А пиятики – Господи! – аж страшно! Коньяк, цуйка, кубинський ром («капіталістичний» віскі ще не був модним...), кілька сортів вина та пиво. Я штовхнув злегка ліктем Антала й шепнув:

– А правда, Бадіку, що моя обіцянка не була безпідставною?..

Але Людовік Антал розпочав з професором Сментинеску якусь суперечку у зв'язку з Емінеску – спочатку тихо, культурно, а в міру продовження розмови і числа випитих склянок, головню Анталом,

суперечка ставала все голоснішою. Хоч пив лише вино, Бадіка сильно напився, яким я його ніколи не бачив, і став дорікати Данові Сментинеску, що той нічого не знає у зв'язку з життям Міхая Емінеску, а про творчість – ні стільки. Професор щось відповідав йому, але тихо, проте їхня розмова поступово переростала у сварку. Решта гостей і сам хазяїн ніби й не звертали на те уваги, хоч значуще посміхалися, а тому стало ясно, що нам уже пора встати з-за столу. Я подякував нашим господарям, спеціально мерові, і разом з Діну Янкулеску, стараючись, щоб то було не дуже помітним, вивели п'яного Бадіку надвір і ледве-ледве засунули в машину й посадили його між нами. Професор Дан Сментинеску сів спереду біля шофера.

Мерседес тільки зрушився з місця, як Антал схилив голову на плече Діну Янкулеску, підняв ногу й простягнув її через спинку переднього крісла майже під ніс Дана Сментинеску. Я стягнув Бадікову ногу. Він невдоволено промимрив лайку і знову простягнув ногу, мало не вдарив професора в голову, а той мовчав, прикидаючись, що не помічає Бадікового нахабства.

– Ану, Людовіку, не дурій! – стягнув і Діну його ногу з-під професорового носа.

На кілька хвилин Людовік Антал заспокоївся і, здавалося, навіть заснув. Але раптом підняв голову й заговорив голосно:

– А ця дама – хто? – поцікавився, вказуючи пальцем на Дана Сментинеску.

Не відповів ніхто.

– Хто вона? Бо цієї ночі я хочу її... оце, вона буде моєю!..

Всі ми пирскнули сміхом крім, розуміється, «дами» Дана Сментинеску, який продовжував сидіти нерухомо й мовчати.

– Хто вона? – закричав Антал і повторив, чому хоче довідатись. – Ух ти! В готелі я гарненько роздягну її, положу голою в своє ліжко і...

– Ану мовчи, Бадіку! Ти напився й ляпаєш дурниці! – посварив я.

– Тобі краще поспати трохи... – пригорнув його Діну, а Бадіка, на диво, слухняно приліг на його коліна й дрімав до самої Решіци.

Коли доїхали, Людовік Антал в якійсь мірі ніби протверезився трохи, бо піднявся у свій номер, правда, плентаючись, але без чиєїсь допомоги. Ми провели й професора в зарезервований для нього номер, а тоді Діну каже мені:

– Може, замість Людовіка, треба було нам вибачитися перед старим, га? А втім, чорт з ним, – хай вибачається Бадіка завтра вранці!

Але вранці Людовік Антал не спустився снідати, а Дан Сментинеску був у дуже поганому настрої.

– Ви, панове, – каже, – певне, не повірите моїм словам!

– А що таке? – питаю. – Щось сталося?

– Таж цієї ночі були в мене гості! Я саме вклався спати, коли чую – хтось стукає. «Заходьте», – кажу. Аж дивлюся – пан Антал.

– Не кажіть! – реготнув Діну Янкулеску.

Я теж засміявся.

– Так, панове, увійшов якраз пан Антал. Оповитий лише широким халатом, просить дозволу прийняти душ у моїй ванні, бо у нього, каже, попсований кран...

– Привід не дуже хитрий... – сміючись, зауважив Діну Янкулеску, бо натякав на Бадікове бажання висловлене в машині. – Ну, і?

– Скупався, а через десять хвилин вийшов з ванни без халата, пробачте, цілком голий...

Я та Діну вже не могли стриматися – і зареготали безличним сміхом.

– Ти диви, що виробляє Бадіка...

– Не смійтесь, панове. Людовік Антал був уже зовсім тверезий, наче ані й крапельки вина не пив, надів халат і простягнувся на сусіднє ліжко, звідки став дорікати: «А ви, пане професоре, не говорили навіть про те, що славний драматург Караджале, друг Міхая Емінеску, украв у нього коханку Вероніку!». І знову розпочалася наша суперечка – він про се, я про те, він про одне, я про те ж, але по-інакшому й уже майже сваримося. І ось так аж до п'ятої ранку, коли він уже не відповів на моє запитання. Дивлюся – пан Антал заснув. Спить і зараз, мов скупане немовля, а я спустився випити міцної чорної кави, бо, як я ще вчора вам казав, їду ранішнім поїздом до Тімішоари і боюся, що засну і прокинуся аж у Югославії...

Того самого вечора відїхали й мої друзі Людовік Антал і Діну Янкулеску.

Звідки мені було знати тоді, що наша з Бадікою розлука остаточна, що ми вже ніколи не побачимось? Бо він, після повернення в Бухарест, почував себе чимраз гірше, ліг в лікарню Фундєнь і лише через якихось три тижні помер на скоротечного рака легенів. Мав Людовік Антал лише 46 років. Похороном займалися останні дві із п'яти колишніх його дружин.

Через кілька років Діну Янкулеску оженився на німкні й виїхав у ФРН⁶. Відтоді я і його вже не бачив. Як йому там живеться – не знаю, але чув, що продовжує грати у якомусь провінціальному німецькому театрі й пише сонети...

⁴ *Дойна* – заборонений в ті роки вірш Міхая Емінеску. (К. Ір.).

⁵ *Вакарешть* – славний бухарестський монастир, побудований в 1716 році, пам'ятник архітектури, перетворений у не менш славу тюрму; весь архітектурний комплекс було знесено в 1986 році. (К. Ір.).

⁶ *ФРН* – Федеративна Республіка Німеччини. (К. Ір.).

Теофіл ЦУРЕНКО

ОЧАРОВАНА УСМІШКА

(Уривок з роману)

(Продовження з № 247)

Таки на самому перехресті, на місці у шість ліктів заввишки, боярин Фрунзе ще до приходу австрійців побудував собі гарну велику, багатокімнатну хату, покриту драницею – рідкісне діло в той час.

До головних дверей, що були на розі хати, вели десять кам'яних сходинок із залізним поруччям, викованими у власній ковальні, яка знаходилась позаду хати біля глибокого холодного підвалу та біля місткої стайні для табуну коней, п'ятох корів та сотні овець. До цього процвітаючого подвір'я вели інші широкі двері, призначені для щоденних господарських справ.

Якраз це стало головною причиною – добре господарювання, грамотність голови та членів сім'ї Фрунзе, володіння іншими мовами, що було настільки потрібним для прибулих австрійців, – через що їх не переселили з прадідівського місця, як це зробили з добре мотивованих з їхньої точки зору причин з іншими жителями багатой Цуренської Селішті лівого берега Кордуну.

Нові місця для оселення якомога далі від кордону були рекомендовані також деяким з нових службовців адміністрації митниці та пункту пертину кордону. Найбагатші з них, що займали високі посади і мали вищі чини, мешкали в Чернівцях, в комфортабельних хатах та квартирах, і щодня доїжджали до місця праці, а потім повертались назад, кожного разу по 11 кілометрів – це нове поняття вимірювання відстані таки тоді було заведено австрійською владою.

Інші, які займали менш вагомні посади, в тім числі і вагарі, були змушені вдовільнитися безкоштовним отриманням ділянок для майбутнього будівництва житла. Площа земельних ділянок вздовж Пруту до гирла потоку Руджіноаса була беспосередньо призначена для новоприбулих, які займали ці посади, а для переселених жителів – залежно від маєтку, який вони залишали не з доброї волі в Селішті, і від сімейного статусу: одружені, а головні ті, в котрих було багато дітей, отримували найбільшу ділянку, а неодружені тільки третину фальчі.

Першим двом гультьям, а тимчасом і колегам по

роботі на тій самій митній інституції, тобто І. Газгові та К. Червінському, виділили дві сусідні ділянки вздовж болота, яке починалось від джерела з чистою холодною водою, що знаходилось на роздоріжжі двох доріг, щойно вибитих колесами возів новоприбулих, і простягалось аж до самої Долини Пруту.

Легкий доступ до води та свіжовитоптані дороги на ще незабудованих місцях стали вирішальними для новоприбулих, щоб перетворити окреслений дорогами трикутник землі, який називали майданчиком, в імпровізований центр майбутнього Окопу – куточок раю старих Цуренів, села, яке вместилося між блискучими мотузками течій Кордуна на сході, Руджіноаси на заході та купалося у водах старого Пруту на півночі.

Перші односельчани зупинялися тут, на майданчику, чи то для коротенького відпочинку під час жаркого робочого дня, щоб напитися джерельної холодної води і напоїти своїх втомлених важкими возами коней, чи щоб тільки розповісти зацікавленим якусь гарячу новину, або почути якусь іншу, корисну для них.

Вози з великими, добре обкованими руками вмілого майстра колесами, навантажені різним товаром, чи тільки з плугом або бороною, стояли ретельно вишикувані трохи нижче від джерела, де коні смачно хрупкали зелену травку, добре напоєну силою джерела.

Старших віком господарів із сім'ями найбільше цікавили новини про купівлю та продаж будівельних матеріалів, коней, домашньої худоби, землі, зерна, чи про стан цін на щотижневих ярмарках, які чергувались один за одним в Чернівцях, в Садгорі чи в Бояні, що по той бік Пруту.

Окрім того, тут мали нагоду похвалитися тим чи іншим ділом, полихословити про когось, пожартувати, пізнатись ближче одні з одними, будучи випробуваними долею новоприбулими на пагорбах цього чарівного краю.

Для місцевих парубків – гарних, високих та струнких, з довгим волоссям, як носили всі в той час, вдягнених в довгих аж до поверх колін білих сорочках, пошитих з міцного домотканого полотна з найкращих конопель, вибілених літом у водах Пруту,

оперезані поясами, з любою вишитими їхніми ма-терями вишневим і чорним хрестиком, з кінцями, що висіли по мускулистих стегнах, чи широкими шкіряними чересами, інкрустованими чи заклепаними в три ряди круглими блискучими, металевими золотавого чи срібного кольору гудзиками, вишліфованими вовняним, змученим щоденною працею сардаком, чи безрукавим або святковим кошушком – найголовнішими були вечори. Тоді, коли могли неквапно розмовляти про все дозволене та недозволене, коли могли пустувати без того, щоб дізнались до певного часу їхні батьки.

Все ж таки, для парубків цієї новозаселеної протягом однієї весни за наказом нової австрійської влади половини села, найчастішою проблемою було те, що бракувало дівчат на виданні для заснування нових сімей в отих краях, до яких ще неторкнулась рука господаря.

Найпишніші, найчемніші та найгарніші прибули на нове місце вже освячені тайною вінчання, отримавши від обох пар турботливих та передбачливих батьків не тільки повну скриню приданого, але й найліпші ділянки, щоб разом з молодим, коханим та гарним чоловіком, побудувати нову, міцну, ще ніким невидану досі хату.

І все ж таки, для отих мудрих дівчат, які з великою послушністю та богобоязливістю прибули зі своїми батьками у новий край, джерело, що біля роздоріжжя, було найліпшим місцем для зустрічей. По перше, щоб зустрітися і обмінятися словом-двома, бо багато про що було розмовляти в ту, наповнену для всіх надіями весну.

Але ходили до джерела тільки вдень, бо, сохрани Господи, щоб заблукала котрась із них підвечір'ям. Чи, бувало, прийдуть тільки по воду, з двома легенькими дерев'яними відерцями з залізними обручами, почепленими на хвилястому, мов козачі вуса, коромислі, яке несуть на плечах, що вгинаються під білою сорочкою, гарно вигаптованою шовком на грудях, рукавах та полах, з дірочками чи «пітьятками» вогненно-червоного кольору та «квітками» ясно-зеленого, з майстерністю обшиті синіми, мов ясне небо, нитками. Ці візерунки виднілися здаля з-під гарної вовняної домотканної опинки, підв'язаної вовняним витканим пояском на тонкій дівочій талії, до якої округленими грудьми спадає довгий рядок червоно-вишневого намиста чи бісерного гердану. Те коромисло завершувало в уяві навіть поспішаючого втомленого подорожнього досконалість стану, який таємно приваблює добротою, красою, щастям

і батством, чи в уяві, бесідах та таємних планах гордих парубків, які збиралися, чимраз теплішими та запашними від цвіту акацій вечорами, найчастіше біля джерела...

І так, післяобідньої пори однієї неділі приготовлені для щоденного життя новоприбулі вирішили викопати велику криницю край дороги, щоб всі мали доступ до неї, а на перехресті доріг підняти велике розп'яття з сухого дерева акації як подяку Всевишньому, який прийняв своїх рабів в цей край.

Так і зробили.

Тож першої сонячної суботи після Святого Великодня 1776 року до добровільної роботи гуртом зібралися всі – від найменших до найстарших. Хто з приладдям, хто з візочками чи з великими возами, яких тягли сильні воли, хто тільки голоруч, але з відкритим серцем та охотою до роботи.

Все почалось, як пише у Святому Письмі: «...завжди в молитві і проханні із вдячністю відкривайте свої бажання перед Богом», зі спільною молитвою, яку всі промовляли вголос:

Отче наш, що єси на небесах!
Нехай святиться Ім'я Твоє.
Хай прийде Царство Твоє,
нехай буде воля Твоя
як на небі, так і на землі.
Хліб наш насущний дай нам сьогодні.
І прости нам провини наші,
як і ми прощаємо винуватцям нашим.
І не введи нас у спокусу,
але визволи нас від лукавого.
Бо Твоє Царство, і сила, і слава навіки.
Во ім'я Отця
і Сина
і Святого Духа
Амінь.

Всім було добре звісно з проповідей сільського священика, який досить часто звертався до них словами Старого Завіту: «Вір у Господа, а Він допоможе тобі», що підтверджувалось і Новим Завітом: «Бо дуже могутня ревна молитва праведного!»

(Далі буде).

З румунської переклав
Михайло ТРАЙСТА

(Продовження з № 247)

Я її вже й не розуміла. Що за чорт була та форма з пір'ям? При відсутності будь-яких порівняльних елементів, наявних і у все більш гнітючій дійсності, я не могла припустити, на що саме натякала, коли розповідала про ці зовсім загадкові елементи. Спочатку я подумала, що то були тільки якісь банальні асоціації, саме ті зображення, які допомагали їй уникнути вбивчої самотності. У цій випадку політ ставав єдиним засобом втечі та визволення. Пізніше, однак, коли у ванній кімнаті на її тілі я запримітила кілька ран, коли в холодильнику на кухні виявила купу огидного пір'я, я злякалася при думці, що все це могло бути більш заплутаним, ніж я могла собі й помислити. Беручи

зізнанням коханої людини.

– Не хотілось би засмутити тебе, але я повинна попередити, що тобі слідувало б припинити всю цю маячню. Якби йшлося тільки про твою надмірну сентиментальність, можливо, зрештою я погодилася б зі всіма твоїми безглуздими витівками. І це тільки тому, що лишень таким способом я змогла б зрозуміти неухильну правду: тільки так зможу тебе врятувати. Хоча й, до біса все це, вдаючись до облуд, без сумніву ти настоювала б тільки на своєму.

– Я не розумію! Що це за стратегія? Чому зізнаєшся у всьому тому, що бажаєш розпочати. Усе це якось заперечить логічному розвитку запланованих подій. До якого ж психологічного маньєризму вдаєшся тепер?

Микола КОРНИЩАН

ПСИХОЗИ

(Уривок з новели)

до уваги її дивну поведінку, я навіть уже й не здивувалась би, побачивши, що пір'я, про яке згадувала, могло вирости саме з її тіла. Ще йшлося й про ту відсутність менструації. Та ще про щось, щось, у чім навіть я боялася зізнатися: Едвіну не можна було вбити. Навіть і тепер, коли була вдягнена тільки в якийсь старий пильовик, та не мала більше нічого під ним, її шкіра випромінювала якийсь потойбічний запах. Здавалося, що в повітрі навколо неї постійно з'являлися світлі вирізки, поглинаючи те тепло, яке вона визволяла подібно бризу, що затік з іншого виміру. Іноді після неї залишалося незрозуміле відлуння якогось зовсім неясного шурхотіння, указуючи майже на присутність невидимої сутності. Іншим разом її глибокий голос, затихаючи вмить, непомітно ізолював тебе у важку й неясну тишу, позбавляючи будь-якої можливості помсти. У такі моменти з підвищеною пильністю я спостерігала за кожним її рухом, абияким незначним здавався б він на перший погляд. То були моменти, коли вона могла атакувати рішуче. То був саме той час, коли десь позаду неї, мов проекція якоїсь неземної істоти, зростав ореол чистого світла. Широчіючи, набирал форму крил із дифузними кінцівками. І все ж, як сильно мені не хотілось би видалити всі ці зображення з моєї голови, там, де дихала вона, існував саме той відламок реальності, якого ніяк не можна було заперечити.

– Пір'я? – перепитала я, чекаючи необхідної відповіді.

– У цій випадку тільки він може мені допомогти. Той, якого кохаю так міцно, як кохаю й тебе.

– Усе ж...

– Ти, здається, спантеличена через мою нескромність. Не треба. Знаю, що тобі досить важко прийняти мою правду. Знай, що ані я не погодилася б з таким

– Навпростець. Хочу, щоб ти зрозуміла, що я нічого не приховую від тебе. Не в моїм характері вдаватися до всіляких сумнозвісних планів. Турбує, однак, щось, що знаходжу цілком непідвладним для методичної послідовності нашої дискусії. Польоти, пір'я...

– Вона летіла. Кинувшись зі скелі, піддалась непередбаченому польоту.

– Знову починаєш?

– То було тільки падіння в порожнечу. Вільне падіння. Дорога до смерті. Важке повітря. Протяте гострим саявом. Останнє відділення від цього світу, породжуючи в моїй думці, і так досить затьмареній, стійке відчуття огиди, сильне презирство до власної особи перед неможливістю простягнути руку. Навіть і зовсім чужій людині. Назавжди втраченій душі.

– Твої фантазії зруйнують тебе.

– Фантазії?

– Заспокойся!

– Маю десяток фотографій. Можу довести все те, що описую тобі. За виїмкою деяких зон, прихованих пір'ям, що тремтіло перед об'єктивом фотоапарата, загальна картина місця злочину є досить ясною.

– Злочин? Місце злочину? Ти про що? Щось ніяк не втямлю. Едвіно, ти вбила зовсім невинну людину?

– Планую.

– Перепрошую?!

– Жартую. Заспокойся! Я не вбивала нікого. Але, випадково, без власного бажання, я була змушена брати участь у тій жахливій сцені, подібній кошмарові, якого не можу позбутися ані до сьогоднішнього дня.

– Знімки? – я намагалася зв'язати в логічну послідовність усі ті сцени, які вона мені викладала з очевидним страхом у голосі.

– Убивця...

– Ти його знаєш? Хочу казати, він загрожував тобі?

– Навіть і не знаю, що й сказати. Не хотілось би обтяжити ще й тебе моїм стражданням.

– Якщо не відповідатимеш, уважай, що для тебе я вже й не існую.

– Ні! Не загрожував. Починаючи від того фатального вечора, він постійно ігнорує мене.

– Розуміється. Тому що він боїться.

– Боїться? Не будь цинічною. Боїться, тому що я його кохаю?

– Це... він?

– Я кохаю його так сильно, як кохаю й тебе.

– І все ж, хотілось би побачити ті фотографії.

– Звичайно. Від тебе я не приховую абсолютно нічого. Однак, попереджаю: коли побачиш усі ті фотографії, ти нічого так і не зрозумієш. Пір'я з-перед об'єктиву затіняє досить велику площину необхідних кутів. Спочатку у центрі схоплених кадрів появляються два силуети, які, здається, що зустрілися якось випадково. Потім, починаючи фотографією, в якій він простягає руку, явно торкаючи її зі скелі, вона зникає.

– Хочу бачити.

– Не віриш?

– Мені дуже шкода, але яким цікавим не було б все те, що ти мені розповідаєш, я вважаю, прости за відвертість, що ти тільки імпровізуєш.

– Безумовно. Тільки тепер, беручи до уваги все те, що я почула тільки із твоїх вуст, я схильна думати, що в деяких випадках твій чоловік абсолютно правий.

– Мій чоловік? Будь ласка, не віддаляйся від теми.

– Я кохаю тебе! Та хіба тобі не вистачає цього зізнання, щоб ти могла зрозуміти, як я дбаю про тебе?

– Фотографії!

– За однієї умови. Скажи, будь ласка, Лара Клаус живе? Скажи, Клара!

Судорожно пригнічуючи почуття відрази, я обурилась через те, що мені довелося почути. Ледаче минуле поставало непотрібною фантазією, яку так нав'язливо вона хотіла впізнати в кожній її подробиці.

Здебільш, вона мала рацію. Я знала, що вона утовкмачувала все те, що я старалася приховати від неї. Убачаючи її ошатний вигляд, очі мінливих відтінків, злегка орлиний ніс і тонку лінію її вуст, я знала, що в ті моменти переді мною маячила саме та, від якої мені треба було охоронятись. Якогомога скоріше треба було позбутися її, приховати десь між тіннями моїх руїн. Назавжди. Я не могла примиритися з думкою, що зовсім чужа мені людина, якась заблукана душа, яка не найшла власного місця навіть ані у власному житті,

буде затінювати мою дорогу до неухильно щасливого майбутнього. Я сприймала ту сумнозвісну наявність, ту наполегливу дратівливість, мов якусь аглютинацію черствого повітря, спотворюючи доволі жирне світло навколо неї і побіля мене.

Незважаючи на попередні припущення, мені не вдавалося позбутися тієї ж настирливої думки, подібної до майже природної необхідності: я повинна була вбити її. Вкінці кінців, ігноруючи всі ті містичні припущення, у які, звичайно, відмовлялася вірити, я могла вдатися до останнього рішення. Наливши бензину у ванну, прив'язавши її отам, я могла підпалити будинок. Потім могла відійти назавше з того простору, у якому навіть і зараз абсолютно все випромінювало якусь неясну біль. Коли смерть мала б свою точну домівку, отут могла знайти ідеальний притулок.

(Далі буде).

Марія ЧУБІКА

БЕЗТАЛАННА

(Оповідання)

(Продовження з № 247)

Тепер мама, її рідна мати сиділа біля неї і розказувала про своє життя в чужих краях. Дочка слухала, але через свої бушуючі думки майже нічого не розуміла. Все плуталося, зникало та знову виринало в її голові, боліла-нила душа за дитинством, можна сказати, за сирітським дитинством, за роками юності, які пройшли швидко, а вона не знала материнської ласки, любові та тепла.

Тепер сиділа і плакала, бо не відчувала нічого до цієї змарнілої жінки, для неї бабуся та дідусь були батьками, добрими батьками, справжніми батьками.

«Хай Всевишній простить мені, але чужа вона мені, чужа. Можливо, колись і прошу її, але тепер не в силі», – такі думки роїлися в її голові.

– Якщо хочете тут жити, я залишу вас тут у хаті, – сказала Параска через деякий час, але, не дивлячись на неї, а кудись далеко-далеко, а опісля додала: – Я живу у сусідньому селі. Там у мене робота, господарство, сім'я. Я люблю свою роботу та своїх добрих учнів. У мене і свої два синочки. Вони – моє золото, мій скарб. Я не змогла б їх покинути нізащо в світі.

Вже надворі зоріло, а вони ще не спали. Мати щось розказувала, а доччині думки десь блукали-блукали, а коли поверталися, Параска відчувала якусь глибoku порожнечу у всім своїм естві.

Попрощалася із мамою і подалася на станцію, не оглядаючись.

Чекала поїзд, перебираючи в пам'яті роки свого подружнього життя. Шукала хоча б одну-єдину помилку зі свого боку. Аналізувала свою поведінку, своє ставлення до чоловіка, до своїх обов'язків дружини і матері, і не знаходила помилок.

Вона була терпеливою, уважною, доброю до нього. Але і від нього бажала хоча б трохи розуміння, підтримки, розради, любові.

Думки розігнав гуркіт поїзда, що наближався до станції. Через півгодини вже була в школі, де на неї чекали її учні.

* * *

Роки минали, хлопці підросли, спочатку Славко, опісля і Михайлик здобули вищу освіту, отримали добру роботу у близькому місті та скоро одружилися із порядними та добрими, як і самі, дівчатами.

Через кілька років Параска відчула, що із серцем

не все в порядку. Лікар порадив виходити на пенсію. І так, одного сонячного літнього дня, коли зелень перепліталася із різнокольоровими квітками, наповнюючи все навкруг духм'яними ароматами, колеги та учні провели її на заслужений відпочинок. Потокотилися сльози по змарнілому обличчі, коли до неї наблизилися сини та невістки із чудовими букетами квітів.

Лише чоловіка не було на цьому святі, а вона так бажала від нього хоча б одного привітного слова. А ще бажала пожити кілька років і поняньчити маленьких внучат.

Сини обіцяли забрати її до себе, навіть почали будувати для неї невелику хату. Навіть року не минуло з дня її виходу на пенсію, як наступив той день.

– Візьміть із собою щось із одягу, а все решта – вже куплено, – сказав старший.

– Як залишу батька? – вирвалося у неї з уст.

– Дуже просто, – збереже необхідні речі, сядемо у машину і поїдемо. А батько хай навчиться мати хоча б трохи поваги до вас... І до нас, – додав згодом.

– Чи, може, хочете так жити цілісіньке життя? – запитав Михайло.

– Не хотіла я так жити, ой як не хотіла, але важко, дуже важко покинути все таке рідне: дім, сад, город, – бо це все моя «мука». А тепер на старість повинна покидати все, – відповіла вона.

– Мамо, бажаєте далі тут мучитися? – спитав Славко.

– Ми все необхідне поклали у машину, – повідомив Михайло.

Параска, заплакана, ще раз обійшла всі кімнати, попрощалася із сусідами, сіла в машину і рушила у нове життя.

В машині заплющила очі, в голові зринали картини минулого: болючого, тривожного, із розчаруванням та невдачами.

А вона, як кожна жінка, бажала хоча б іноді почути від свого чоловіка одне привітне слово, яке стало б дорожчим за все, бо від нього на душі стало б тепло, легко, весело та ясно.

А ще десь-колись прочитала, що жінку треба поважати, боготворити, бо вона продовжувачка життя, існування людства на землі.

Протягом всього свого життя вона так бажала, так бажала, щоб усі люди були щасливими!

Юрій ЧИГА

МАТЕРИНСЬКЕ СЕРЦЕ

Нема нічого на світі кращого і Богу милішого, як серце матері, як її любов до своїх рідних діточок! Скільки б їх у неї не було, чи десятком Бог благословив, чи тільки одним, вона всіх любить однаково, голубить, обнімає, всіма однаково турбується, за кожного, яке занеджує, однаково побивається, за кожного однаково серце болить. І скільки клопотів у неї не було б, ніколи не втомиться, усяка робота з діточками і для діточок їй не важка. Коли котресь з дітей непослушне, то вона знаходить слова, щоб навчити, порадити: «Не роби так, синочку мамин, не ходи будь-куди, не товаришуй з негідними, голубчику! Так негарзд». А скільки гірких сліз проливає мати, коли дитина не слухає батьківських порад і чинить щось нерозумне, негідне. А ще вона безперестанно молиться за своїх дітей, вимолюючи у Всевишнього доброї долі для них, щоб були чемними і розумними.

За цей материнський труд всі повинні бути вдячними, бо з першої миті життя схиляється над нами обличчя матері. З любов'ю і тривогою, милуванням і надією вдивляються матері в своїх дітей, сподіваючись і прагнучи щастя для них. Усім своїм життям і працею, прикладом і вихованням утверджують у нас кращі риси людяності й добра. Вони готові захищати нас, навіть ціною власного життя, від усього лихого. Вони мудро і терпляче зносять навіть те, що їх витісняють з синівських і доччиних сердець спочатку кохані, потім дружини і чоловіки.

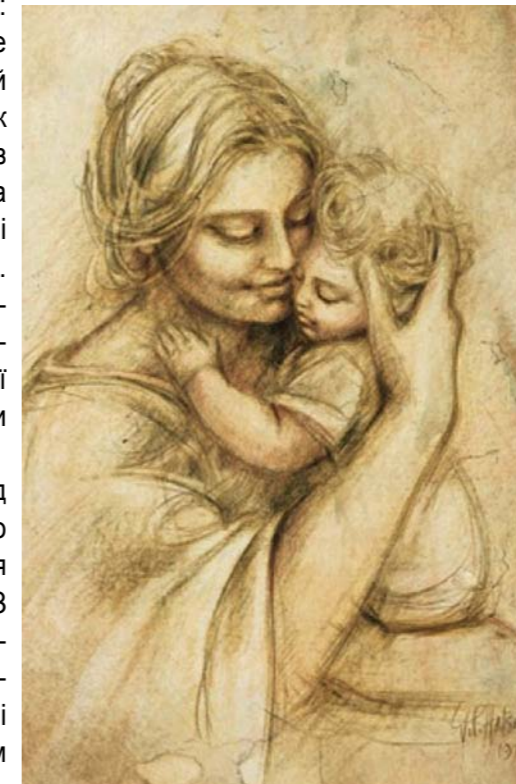
Матері стоять на початку всіх наших доріг, бо коли ми підостаєм і йдемо у світ широкий, матері все життя дивляться нам услід і благословляють, сподіваючись від нас найвищих злетів. Навіть коли їх не стане, це благословення на все життя залишається з нами і оберігає нас від всякого лиха. Навіть в останню хвилину матері думають про те, щоб діти їхні жили

гідно серед людей і творили добро своїй землі.

Ні, я ще не перейшов на дитячий розум, а просто повернувся спогадами на 55-60 років. Пам'ятаю труд і дбайливість моєї матері, щоб я ріс здоровим, набрався розуму і став людиною.

Богу дякую, що материнські бажання сповнились.

Якраз сьогодні, шукаючи для своєї внучки вірш, з яким вона виступила б на шкільному конкурсі декламування українських віршів, між іншими, знайшов коротенький, по-моєму, вірш-молитву В. Поліщука:

Діво Пресвята –
Матір матерів,
Пригорни до серця
всіх своїх синів.

Освіти їх душі
світлом золотим,
Виповни любов'ю
неспокійний дім,

Научи, як землю
вберегти від зла,
Розумом, діянням
і крилом тепла.

Зоре-зорянице,
сонце доброти,
Землю України
щастям освіти!

І хочу закінчити, повторивши перед образом святої Матері, що у світ наш Бога принесла, заповітне Тарасове слово:

Свою Україну любіть,
Любіть її. Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За нею Господа моліть.

Прийми, Боже, молитву всіх дітей і дорослих, бо ми просимо за рідну Матір і молитва наша праведна, як і любов.

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 247)

***

Професор Степан Бандерчук виглядав, нібито щойно вийшов з могили, високий і здоровенний, з розпатланим волоссям, яке спадало з-під овечої шапки аж до самих плеч, з посивілою апостольською бородою, з густими віями і поглядом, від якого мені аж мороз спиною побіг. Великим березовим мітлищем він підмітав сніг. Я відхилив хвірточку, він зупинився, запитав:

– Tudom moguogó'?

– Nem tudom², – відповів я.

– Ну, тоді просимо до хати.

– Мене звати Драгутин Барбу, я викладаю...

– Я дуже добре знаю, хто ви є і що викладаєте, – перервав мене професор. – Але заїдемо до середини, вип'ємо чаю з медом, я теж знаю, що ви не вживаєте алкоголь.

Я глянув на нього здивовано.

– А також знаю, що ви прийшли до мене у зв'язку з ніччю Святого Андрія, якраз припало вам чергувати, чи не так?

– Звідки ви довідалися про все це?

– Гай, гай не дивись на мене, мов на святого. Я знаю тільки те, що знають всі.

Якщо ви не купуєте алкогольних напоїв і до корчми не заходите, то певна річ, що не вживаєте, а про те, що вам припало чергувати в ніч на Святого Андрія, і що ви боїтеся цього, мабуть, дізнались вже і товариші з Повітового шкільного інспекторату. Я впевнений, що вони зацікавляться ще білше цим ділом, коли завтра дізнаються і про те, що ви були в гостях у «божевільного Плінія», тобто в мене.

– Ви думаєте, що?...

– Повторюю, я впевнений у цьому!

– Я не боюсь чергувати в ніч на Святого Андрія...

Професор хитро посміхнувся.

– Тоді чого вам треба від мене?

– Хочу знати правду.

– А чи та правда звільнить вас від страху?

Мій дід Остап Бандерчук був православним священиком, але мій батько Ярема Боднарчук, на велике розчарування дідуся, одружився з дочкою католицького шляхтича Йозефа Клебезберга і втік з Галичини, через Тису, оселившись тут, в цьому відомому від Львова до Відня та Будапешту завдяки своїх соляних копалень селі. Тут він служив священиком в греко-католицькій церкві, тут він прожив все своє життя, побудував оцю чотирикімнатну хату з підвалом, – така річ в той час вважалась люксом. Тут 1921 року народився я. В моїх батьків двадцять років не було дітей, і вони вважали це через «батьківське неблагословення», ліпше б мовти – прокляття. Та опісля я стільки «добра» накоїв, що мати часто говорила, правда, посміхаючись, що ліпше могли зістатись бездітними, ніж наглядати весь час за таким непосидючим «чортиком».

– А що трапилось зі служанкою Даркою?

– Дарка не була служанкою, а дочкою замощного ляха.

– Я чув, що була служанкою, яку задушив в салоні замку якийсь угорський шляхтич, граф. На Святого Андрія, 13 грудня за старим стилем, в ніч на п'ятницю, і відтоді, коли ніч Святого Андрія припадає на п'ятницю, вона виходить з могили і вимагає одну душу за свою молоду погублену душу. Кожного разу вбиває когонебудь в замку.

– Це трапилось точно 1901 року, коли мої батьки переселились сюди. Один польський купець, пан Адам Сукало, приїздив досить часто в ці місця у своїх купецьких справах. Мав сина Лукаша та дочку Дарку, так назвав її в честь своєї дружини, яка була хорватського роду. В замку жив також один художник, здається, теж поляк, бо звався Анджей, який божевільно закохався в дівчину Дарку. На стіні в одній з кімнат підвалу замку знаходиться ще й тепер її портрет, намальований цим художником. Якщо попросите Бартала, двірника школи, він поведе вас в ту кімнату, його батько виріс в замку,

тому він знає найліпше від усіх цю історію, але мовчить, бо боїться, і добре робить. Що тільки не робив художник Анджей, щоб сподобатись чарівній Дарці, але все виявилось даремним, бо дівчина закохалась в Анталю, сина Імрі Курукза, власника соляних копалень. Анджей та Анталь були добрими друзями, тому Анталь і жив у замку, але ніхто не відав, що він перевертень, тобто вовкулака. І так, в ніч на Святого Андрія, з четверга на п'ятницю, 13 грудня 1901 року в честь Анджея, який здається був православним, Анталь влаштував банкет в замку, на який була запрошена вся сім'я Адама Сукали. Ніччю молодь вийшла на озеро кататися на човнах, після чого запалили вогні, щоб відігнати нечистих духів, як це роблять православні християни ще й по сьогоднішній час. Анджей запросив дівчину у свій човен, але та відмовила йому і сіла в човен Анталю, це сильно розлютило молодого художника і, коли вони повернулись до замку, здається, вогні не змогли відігнати нечисту силу, бо той перекинувся на вовка і роздер їх обоїх. Лукаш, брат Дарки, стрибнув на перевертня-вовкулаку і ціною життя встромив йому срібного ножа в серце. Так погинули в одну ніч всі четверо молодих людей. Тоді вбита горем мати Дарки та Лукаша прокляла замок, щоб кожної ночі на Святого Андрія хтось пожертвував життям за погибель її дітей. Анталь, Дарку та Лукаша поховали в склепі, що належав роду Курукзів, а Анджея поховали на березі озера. Його похорон відслужив мій батько, здається, тодішній католицький священик відмовився, чи просто не могли його знайти. Це був перший похорон, який відслужив мій батько. Певна річ, ніхто не сприйняв серйозно прокляття бідної матері, аж до 13 грудня 1907 року, коли ніч Святого Андрія припала з четверга на п'ятницю, коли ранком знайшли в стайні повішеного кучера одного нотаріуса із Сігетграду, який в ту ніч ночував у замку. А вже 13 грудня 1912 року, теж в ніч на Святого Андрія, саме так, з четверга на п'ятницю, коли один австрійський купець вистрілював тричі з револьвера у свою дружину, після чого і сам застрелився, всі зрозуміли, що це не випадковість, а прокляття матері Дарки та Лукаша. Все це підтвердила ніч Святого Андрія, теж з четверга на п'ятницю, 13 грудня 1918 року, коли в одній з кімнат замку застрелився один з сігетградських відомих банкірів після

того, як програв в покер, хтосьна, мабуть, всі свої гроші. Після того 1922 року в ніч на Святого Андрія в замку померла молода вчителька Луїза Рейман, мені було вісім з половиною років, і я знав її добре, бо моя мати теж була вчителькою, і Луїза часто приходила до нас. Слідуючою жертвою став один мисливець, який застрелився випадково, чистячи свою рушницю в ніч на Святого Андрія 13 грудня 1935 року, а 13 грудня 1940 року перетяв собі горлянку старшина угорських жандармів Чабо, який жив в одній з кімнат замку, я теж його знав добре, бо він врятував мене, на батькове прохання, від угорського фронту. Опісля я пішов добровільно на український фронт і повернувся '45 року, а '46 року, 13 грудня в ніч на Святого Андрія в салоні замку застрелився мій друг, капітан прикордонників Юрій Словенко. Ось і вся правда! Далі, як я чув, про жертви, які загинули після '57, року ви дізнались з архіву газети «Для соціалізму», так розповідає ваш колега Маков'яну.

– І, як це все можна пояснити?

– Ха-ха-ха, – розміявся професор. – Прокляття треба сприймати, як прокляття.

Письменники минулого століття часто описували такі прокльони, нечисту силу, вовкулаків та упирів, думаєте, що Едгар Аллан По чи Говард Філіпс Лавкрафт не черпали свої сюжети з реальності?

(Далі буде).

1 Знаєте по-угорськи (угор.).

2 Не знаю (угор.).

Кароліна БОБОНІЧ

ЛЕГЕНДА ПРО ВОЛОШКУ І КОНЮШИНУ

В одному селі на Мараморощині жив собі гуцул Іван. Він служив конюхом у багатого пана – старости села. Староста села був неодруженим – старим парубком, бо мав більше п'ятдесяти років.

Іван же був веселим і роботящим. Все село його любило за веселу та лагідну вдачу, за увічливість та приязність до людей. По сусідству з ним жила молода дівчина Йоланта – дочка простого румуна. В селі родину румуна називали волохами. Йоланта полонила хлопців своїми очима – вони були синіми-синіми.

Іван та Йоланта подружилися: багато часу проводили один з одним, були нерозлучними. Вони мріяли про майбутнє – одружитися, побудувати хатинку, вести домашнє господарство, народити багато діточок та дожити до старості.

Але не так сталося, як гадалося...

Одного разу багатий староста села побачив Йоланту, він захотів взяти її за дружину. Пішов тоді староста до батька Йоланти і став просити його віддати свою дочку за дружину. Староста пообіцяв за це великі гроші.

Коли дізналася Йоланта, що старий староста вирішив її взяти за дружину, то побігла до Івана і розказала йому про це. Іван та Йоланта зажурилися, що їх хочуть розлучити. Вирішили втекти в гори.

Староста прийшов до румуна за його дочкою, але батько Йоланти не знав, де поділася його дочка.

Щоб дізнатися про те, де поділася Йоланта, староста пішов до відьми. Відьма кинула карти і сказала, що Йоланта втекла в гори з його конюхом Іваном. Староста дуже розсердився і попросив відьму зачарувати їх. Тоді відьма перекинула Йоланту у волошку, а Івана – в конюшину.

З того часу в горах почали рости конюшина та волошка.

Лариса БЕВКА-ЯКОБЧУК

СТРАДІВАРІУС

(Бувальщина)

В одному марамороському селі помер циган, але не будь-який, а відомий віртуоз-скрипаль.

Та самий талант не досить! Аби діло ішло, як маслом помазане, то потрібна і серсама. А покійний циганин мав саме таку серсаму – скрипку, що в її середині на плечах стояв надпис золотими буквами, латиницею: «Страдіваріус».

Сміялась скрипка і плакала чудовим голосом, що не можна було наслухатися. Пари не мала. Та й циганин пари не мав, числили його «прімашем».

Скрипка кривала очі багатьом аматорам скрипачам. Напинали очі та штудерували, як би викрасти від нього той чудовий інструмент, відому у світі скрипку.

Сталося, що «майстер» циганин помер, а вістка обійшла всю околицю, та зрадувала жадібних аматорів.

В тому селі був такий звичай, що в труну біля покійного потрібно було вложити і його серсаму, річ, якою справував покійний протягом свого віку. Так сталося й з ним. Поставили біля покійного в труну і його дорогоцінну скрипку.

Похоронили циганина, а в домі створили «Тайну Вечерю», яка перетворилася на галасливе гуляння. А жадібні аматори пішли на кладовище сповнити своє бажання – розкопати майстра і викрасти скрипку.

– Йому не потрібна вже! Дорога скрипка, жаль щоб пропала дурно! – перешіптувались поміж собою.

Пішли на кладовище, розкопали гріб, відкрили труну, а там?.. Страховисько! Циганин з труни витріщив на них очі і питає:

– Мо! А що воно? Що зо мнов? Мо! Чому я у ямі?

Розповіли йому, що і як воно. Але циганин не хотів вірити. Не вірив, поки не вернувся до свого дому. Став під вікном і переконався, що то правда. Тоді забажав заграти свою новту.

Заплакала скрипка-заридала, що аж шибки зазеленкотіли. Гулящі отихли та слухали чудову мелодію. Мелодію із того світу, поки мати циганина не закричала:

– Мо! Та се новта мого сина Шіма! Се муй син Шіма!

Велике чудо явилось до хати, на вечерю. До хати увійшов майстер Шіма.

За радість, гуляння не переривалось до на другий день. Віттоді Шіма часто позичав свою скрипку аматорам, які повернули його з того світу.

Дитяча сторінка

Вадим СКОМАРОВСЬКИЙ

ЧОМУ ЛЮТИЙ КОРОТКИЙ

Чи то жарт напівзабутий,
Чи одна із небилиць –
Тільки чув я, ніби Лютий
Довгий-довгий був колись.
Він у шапці-невидимці
Мандрував собі щодня
По дорозі, по стежинці,
Де не ступить – наче глиця
Стане вмить колючий сніг,
На льоту замерзне птиця
І впаде йому до ніг.
А дихне – ставки і ріки
Лід засклять аж до весни,
І поснуть, бува, навіки
Судаки, лящі, лини.
По горбах і кручах голих
Мерзнуть кози і зайці...
І забили тут на сполох
Побратими-місяці.
На узліссі просто неба
Раду скликали мерщій.
– Гріти землю швидше треба! –
Загули навперобій.

Ну, а Лютий не зважає,
Все те байдуже йому,
Не припас, мовляв, тепла я,
Де ж тепер його візьму?
І сказали побратими:
– Це турбота не твоя,
Вахту Березень нестиме
Від сьогоднішнього дня.
...Чи то жарт напівзабутий,
А чи й вигадка, гляди, –
Тільки от говорять люди,
Що відтоді місяць Лютий
Став короткий назавжди.

Марія ХОРОСНИЦЬКА

ДУЖЕ РАДІСНА ПОРА

Впрягся день в блакитний віз,
через гори, через ліс
в місто нам
весну привіз.
Плаче тітонька-зима,
що морозу більш нема,
що повіяв теплий дух
і пропав її кожух,
що промокла вся дотла

від весняного тепла.
– Цінь-цвірінь!
Зимі кінець! –
репетує горобець.
– Дзень-дзелень! –
дзвенять струмки.
На сопілоньках шпаки
виграють щосили є.
В мідний бубон сонце б'є,
і стрибає дівтора, –
дуже радісна пора!

Анатолій КОСТЕЦЬКИЙ

ЗІРКА

Зірка не спить
у моєму вікні.
Зірці – не спиться.
Не спиться й мені.
Що я для неї?
А бачиш, зі мною
зірка сумує
теж за весною...
Хочеться зірці
терпкої роси,
хочеться слухати
птахів голоси,
хочеться впасти
під ранок на землю
і загойдатись
на гілці зеленій...
Зірка сумує,
лиш зрідка змигне,
ніби, манюня,
втішає мене,
ніби шепоче:
– Скоро ж – весна.
Я засинаю –
й вона засина...

Занепокоївся сніг

Слова Людмили ДОРОШ

Музика Івана ЛІБЕРА

Помірно

1. За- не- по- ко- їв- ся вже сніг, Ку- ди ж йо- му ті- ка-ти?
2. Ось з-під во- ло- го- ї зем- лі Під-сніж-ник ви-гля- да-є.

У- же кі- нець лю- тій зи- мі,
Йо- го ко- рін- ня та- лий сніг

При- тул- ку ні- де взя- ти.
Во- до- ю на- пу- ва- є.

Дитяча сторінка

Лєся УКРАЇНКА

ПРО ВЕЛЕТА

Давно, в дитячий любий вік,
в далекім ріднім краю
я чула казку. Чула раз,
а й досі пам'ятаю.

Мені її розповідав
малий сільський хлопчина
без тенденційної мети,
бо він же був дитина.

Ні, він розказував її
з простотою святою
(я, може, помилку роблю,
що казку в рими строю).

Ми з ним сиділи у садку
вечірньою порою,
в той час, як захід розпалив
пожежу за горою.

Вечірній вітер турбував
стареньку нашу грушу,
і щось таємне і жаске
нам заглядало в душу.

Усе лякало нас: трава,
що тихо майоріла,
і гаю дальнього стіна,
що в заході горіла.

Та навіть в груші тій старій
ми певності не мали, –
хто знав, про що її гілки
«на мигах» промовляли?

А найстрашніші нам були
оті ставні тополі,
що вшикувалися в ряди, –
запевне, з злої волі!

Бо все те, запевняв Лаврін
(так приятель мій звався),
зросло на велеті тому,
що з богом позмагався.

Той велет сильний був колись
не тілом лиш, а й духом,
всі людські пута й кайдани
зривав єдиним рухом.

Його збороти не могла
ніяка міць ворожа,
поки на нього не прийшла
таємна кара божа.

Чим велет бога прогнівив,
того Лаврін не відав.
Питала потім я й старих,
та жоден не повідав.

Не вистрелив велета господь
своїм ясним перуном,
а тільки сном його накрив,
немов м'якеньким руном.

Сон, кажуть, божа благодать, –
ні, часом кара божа!
Спіткала велета у сні
пригодонька негожа.

Ліг велет – думав, на часок,
та й спить уже століття,
землею засвітився весь
і марить про страхіття.

Бо скористали вороги
з його важкої млості,
безкарно точать з нього кров
і трощать білі кості.

Вже оснували тіло все
залізними дротами,
припали до глибоких ран
неситими ротами.

Не раз до серця глибини
сягають хижі руки,
а велет спить камінним сном,
хоч терпить люті муки.

Часами болісно у сні
наморщить густі брови,
тоді стинаються й шумлять
гаї, ліси, діброви.

Як дошкулить несвітський біль,
він трохи ворухнеться,
по тілу корчі пробіжать,
уся земля здригнеться.

Та не бояться вороги,
гадають: «Ет, примара!»
Але ущухне божий гнів,
минеться й божа кара.

І встане велетен з землі,
розправить руки грізні
і вмить розірве на собі
усі дроти залізні.

«Все, що налипло на йому,
одразу стане руба...» –
хлоп'я спинилось. Нам обом
волосся стало дуба.

«Коли ж він встане?» –
тремтячи, спитала я хлопчину.
«За рік, сто рік чи за безрік,
а може, й в сю хвилину».

Тут раптом вихор налетів,
і дерева здригнули.
Ми, як сполохані пташки,
до хати враз майнули...

Кохана стороно моя!
Далекий рідний краю!
Щораз згадаю я тебе,
то й казку сю згадаю.

Дитяча сторінка

Езоп

Галка та голуби

Був холодний зимовий день. Усюди лежали кучугури снігу. Вітер пронизливо свистів між голими деревами, й бідолашні птахи трусилися з холоду. Одна галка літала лісом, шукаючи поживи, але нічого не знаходила, крім снігу.

«Як залишуся тут, сконаю з голоду, – подумала вона. – Полечу-но до села. Там усе-таки можна пожитися недоїдками або забратися до когось у клуню».

Прилетівши в село, галка побачила в одному дворі гарненьку високу хатку, біля якої ходили голуби й дзьобали зерно.

«Добре живеться голубам, – заздро подумала галка. – Була б я голубка, то й мені гаразд би велося... А чом би не стати голубкою?! Пофарбуюся в білий колір – та й край! Голуби матимуть мене за свою. Тоді буду завжди сита».

Галка зразу знялася й полетіла. Знайшла яму з вапном та й почала білитися. Раз пірнула у вапно, другий і третій... А тоді полетіла до криниці, зазирнула у воду.

– Геть-чисто голубка! – радісно вигукнула вона. – Віднині їстиму, питиму з голубами скільки схочу та й лишуся з ними назавжди. Матиму тепле гніздо, буду завжди вільна, схочу – полечу в гори, схочу – в поле!

Житиму з голубами й горя не знатиму! З галками не буду більше водитися! Як тільки я досі жила з ними?!

Та й подалася хутенько до голубника. Голуби побачили білу пташку й прийняли до гурту як свою.

Допалася галка до зерна, їла скільки хотіла; так напхала воло, що не могла більше й зернини ковтнути. Наївшия, підвела голову й сказала сама до себе:

– Ще ніколи не була така сита! Йй-право, добре бути голубкою!

Кілька день галка жила в голубнику, їла й пила з голубами та тішилася з такого життя. Аж якось, прокинувшись уранці, побачила чисте, безхмарне небо.

Забула галка, що вона голубка, й голосно закричала:

– Кра-кра-кра! Який гарний день! Кра-кра!

– Хто це? – здивувалися голуби. – Це не голубиний голос. Мабуть, чужий птах є між нами.

– Он він! – вигукнуло мале голуб'ятко, показуючи на галку.

– Що ти тут робиш? – спитала в галки мати-голубка. – Лети собі, пташко, до свого дому й не вертайся сюди! Ми не приятелюємо з брехливими птахами!

– Правду кажеш! – вигукнули всі голуби.

– Нам чужинців не треба!

І присоромлену, ображену галку вигнали з голубника.

«Що ж, – подумала вона, – така моя доля. Полечу краще до своєї родини. Хоч життя там не таке, як у голубнику, – все-таки серед свого роду. А рід для птаха потрібніший за їжу».

Дісталася галка до лісу.

– Кра-кра-кра! – закричала здалеку до своїх родичів. – День добрий! Як чудово нині сонечко сяє, еге ж?

Галки, повилазивши з гнізд, сиділи на гілках.

– Кра-кра-кра! Що воно за птах кричить по-нашому? То ж не галка, – загомоніли вони.

– Як це не галка! – обурилася та. – Ви що, з глузду з'їхали? Я така сама галка, як і ви.

– Ха-ха-ха! – зареготали галки. – Ха-ха-ха! Гляньте на неї! Справжнісінька галка! Чи ж бачив хто галку білу, як голубка? Ха-ха-ха! Лети собі, птахо, куди летіла, ми із зайдами не водимось! Лети на свою половину лісу, а тут здавна жили наші батьки, діди, й ми тут господарюємо! Забирайся геть!

Самотня, зневажена всіма, полетіла галка лісом, примовляючи:

– Не подобалося тобі жити між своїми, ділити радощі й горе, зреклася свого, полетіла шукати кращого... Захотіла неправдою жити, тож тепер і май: чужі вигнали й свої відцуралися. І слушно вчинили – сама у всьому винна.

Отак завжди буває: хто свого зречеться, того й свої цураються, і чужі не приймають.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОЙ, ТЯЖКО БУТИ БИРОВОМ

(Гумореска)

Ой, що за день, як ворог лютий! Біда за бідою! А ще до вечора – як до Хуста, хтозна ще скільки їх тут наріпаються.

Господи, навіщо ти мене караєш, хіба я жінку не б'ю, хіба я горівку не п'ю, чи люльку не курю, чи людей не дурю? Навіщо ти мене, Господи, бировом помазав?

Сорок років квасився, як огірок, забутий в бербениці, а тепер відразу потягло мене до влади, як йолопа до мила. Ось і тішся тепер, дурню квадратний, бируством, як йойлик китичков.

Дивись, Семен Штеф'юк – в'їхав у парламент, як блоха на собаці, а хто він такий? Одне ніщо, свинопас – з болота прямо до злата. І що він там ковбасить в парламенті? Слова вимовити не вмів. Викривляв ротом, ніби керував чорноморським флотом – говорив, ніби жував пісну кулешу. А дивись, відразу вілла, нова машина, грошей, як лайна, по різних банках, і говорити говорить по інакшому – тихо, зі смаком, як голодний про хліб – наситилася душа й бреше! А я, чесний дурень, політикував та політикував, і зістався в цім лайні бабратись. Берімо нинішню божу днинку – встав рано, ледь очі продер, а Петро Сепетюк вже стукає у двері:

– Топрий ранок, пане пиру! Як спали?

«Не твоє псяче діло!» – трохи не вирвалось мені з рота.

– Я вам грутку принтзи приніс, свіжа, як роса.

Мені приходилось виколошматити його, але жаль бриндзи.

– Ну, чого тобі? – питаю.

– Та, знаєте, пане пиру, Пуцка перемутав межу на ниві у Прицаринку, там на межі пула плита, а тепер плита уже на два метри май плизько, Пох пи го осутомив!

Ледь позбувся Сепетюка, який замість «б» вимовляє «п», а замість «д» вимовляє «т», аж тут

лізе «без'язикий» Іван Буцка, який не вимовляє «л» і «р», тягнучи за собою корчагу горівки:

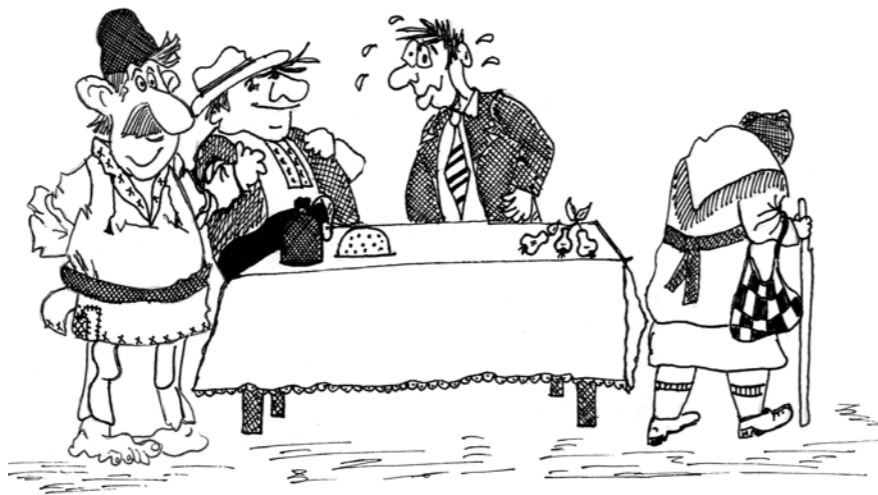
– Добвий ванок, пане биву! До днини човт носив Сепетюка до вас, не вірте го, бо я межу не мутав – пвита де була, там і є, я маю світку ставу Гафію Двушлякову, вона добве знає межу, бо з мавої дівчини сапає в нас кукувудзу, а тепев Сепетюк хоче зайти два метви на мою ниву. Звобідь, пане биву, пвавду, бо аж ні!..

«То ти, ще мені погрожуєш?» – хотів я накинутися кулаками на цапа старого, та жаль корчаги з горівкою.

Остобісили мені ці Сепетюки, Буцки та ще чортзна-які підлабузники, всі одним ситом сіяні – тут тобі зад лижуть, а там горло ріжуть. Дивись на паршивого мерзотника, ще сміє на мене пащеку розтворяти: «Звобіть, пане, пвавду, бо аж ні!..».

Та ще не провітрилася добре воня за Буцком, а тут нечистий вже несе Гафію Друшлякову.

– Спадайте на Господа, паночку, мене Буцка хоче на свідку класти, та мені вже хіба на кодришур, не по трібуналах ходити, не запишіт мня, паночку, на свідку, не запишіть, благаю вас, запусто не буде, я вам торбину грушок принесла. Беріть та їкте! Беріть, м'якенькі, як гівно, якраз на ваші зуби...

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Микола ШКУРПЕЛА

ХАЗЯІН

Кум Микола пожалівся Кумові Павлові:

– Я, відколи одружився, Не господар в домі.

Хочуть мною керувати І теща і жінка...

Той кручуся, так сказати, Як в колесі білка.

– А ти, хоч раз свій характер Прояви, Миколо,

Як допечуть, добре бахни Кулаком по столу.

Хай відчують твою силу Й норів молодецький,

Тоді будеш жити з ними Як султан турецький

Добре слово, добра рада, Нічого сказати.

Воно стукнути і треба, Але й страшнувато...

А раз добре підвипивши, Рішив доказати.

Що він таки не хтось там, Господар у хаті.

Зайшов в кухню, супить брови, Не встиг за стіл систи:

– А чого це ви, корови, Не даєте їсти?

Жінка була десь надворі,

Нагримав на тещу:

– Що, ви, ходите, мов сонні, Коло тої печі?!

Та нічого не сказала, Лиш очі скосила.

– Яка, тебе, – запитала, – Чортяка вкусила?

Насипала борщу й каші, Дала хліба й ложку:

– Студи ж добре, бо гаряче. Та сьорбай потрошку.

– А чого борщ не солоний, Гарячий, ще й кислий? – Розмахнувся та по столу

Кулаком як трісне,

– Оце так ви шануєте Господаря двору?

Мов собаку годуєте? – Та знов – Геп! – по столу.

На столі все підскочило, Униз полетіло.

Тут вже тещу аж скорчило, За живе заділо.

Ах ти ж, кізяк, морожений! Мордяка невмита!

А ти за стіл платив гроші, Щоб по ньому бити?

А в самої кулацюга, Як у Гулівера,

Переконлива й фігура – Десь більше центнера.

– Так, говориш не солоне? Так, говориш – кисле? – Та по ший долонею

З розмаху як лисне!

Не втримався, по підлозі Під стіл покотився...

А тут якраз на порозі Кум Павло з'явився.

– А чого це ти забрався Під стола, Миколо?

Щось раніше я не бачив Там тебе ніколи.

Чи згубив щось, та шукаєш, Чи може щось сталось?

– То не твого ума діло! – Теща обізвалась.

– Як багато будеш знати, Старий станеш, хлопче,

Він – хазяїн у цій хаті І лежить, де хоче.

МОЖЕ Є ЩЕ СТАРША?

У багатого старого Власника пекарні На виданні аж три дочки, Ну дуже негарні. Прийшов свататись до нього Парубок завидний, І вродливий, і високий, Але дуже бідний. – Вибирай, – говорить батько, – Котра тобі краща: Чи найменша, чи середня, Чи сама найстарша. За меншою у придане даю десять тисяч У доларах, – за середню – У два рази більше. А за старшою донькою Даю усі тридцять, Ото ж думай – із якою Тобі одружитись. Той подумав, щось прикинув, Посовавсь на місці: – А ще старшої немає, Хоч тисяч на двісті?

*Ще не весна, ще тільки-но відлига
І за вікном, і в тебе на душі...
Хоч і тріщить, та ще тримає крига,
Ще снують в землі пришиклі спориші.*

Наталя Данилюк